

**TELEVİZYON İZLEMENİN 1-6 YAŞ ÇOCUK
SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNE YÖNELİK
ANNELERİN TUTUM VE DAVRANIŞLARININ
BELİRLENMESİ**

Zühal ALTINKILIÇ

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Hava ÖZKAN

Yüksek Lisans Tezi - 2014

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TELEVİZYON İZLEMENİN 1-6 YAŞ ÇOCUK SAĞLIĞI
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNE YÖNELİK ANNELERİN
TUTUM VE DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ**

Zühal ALTINKILIÇ

**Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Hava ÖZKAN**

**ERZURUM
2014**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

TELEVİZYON İZLEMENİN
1-6 YAŞ ÇOCUK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNE YÖNELİK
ANNELERİN TUTUM VE DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ

Zühal ALTINKILIÇ

Tez Savunma Tarihi: 17.01.2014

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hava ÖZKAN (Atatürk Üniversitesi)

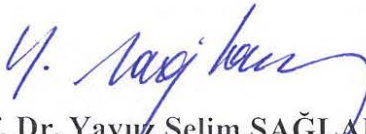
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Duygu ARIKAN (Atatürk Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Dilek KILIÇ (Atatürk Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Hava ÖZKAN (Atatürk Üniversitesi)

Onay

Bu çalışma yukarıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yavuz Selim SAĞLAM
Enstitü Müdürü

Yüksek Lisans Tezi
ERZURUM-2014

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
TABLolar DİZİNİ	VI
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Televizyon Kavramı ve Gelişim Süreci	6
2.2. Çocuk Kavramı	7
2.3. 1-6 Yaş Dönemi Çocuk Gelişim Süreci	8
2.3.1. Bebeklik Dönemi (0-1 Yaş Arası)	9
2.3.1.1 Fiziksel Gelişim	9
2.3.1.2. Bilişsel Gelişim	10
2.3.1.3. Psikososyal Gelişim	11
2.3.1.4. Bebeklik Dönemi ve Televizyon	11
2.3.2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 yaş)	12
2.3.2.1. Fiziksel Gelişim	12
2.3.2.2. Bilişsel Gelişim	13
2.3.2.3. Psikososyal Gelişim	13
2.3.2.4. İlk Çocukluk Dönemi ve Televizyon	14
2.4. Televizyon ve Çocuk Sağlığı	14
2.4.1. Televizyonun 1-6 Yaş Çocuklar Üzerindeki Fiziksel Etkileri	15
2.4.2. Televizyonun 1-6 Yaş Çocuklar Üzerindeki Bilişsel Etkileri	17

2.4.3. Televizyonun 1-6 Yaş Çocuklar Üzerindeki Psikososyal Etkileri	17
2.5. Televizyon İzleme İle İlgili Annelerin Tutum ve Davranışları	23
2.6. Televizyonun 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerinde Olumsuz Etkilerini Önlemede Pediatri Hemşireliğinin Rolü	27
3. MATERYAL VE METOT	29
3.1. Araştırmanın Türü	29
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	29
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	29
3.4. Verilerin Toplanması	29
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi	31
3.6. Araştırmanın Etik İlkeleri	31
3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği	31
4. BULGULAR	32
5. TARTIŞMA	55
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	69
KAYNAKLAR	71
EKLER	86
EK-1. Özgeçmiş Formu	86
EK-2. Anket Formu	87
EK-3. Etik Kurul Onayı	93
EK-4. Tez Çalışması İzin Yazısı	95
EK-5. Tez Savunma Sınavı Tutanağı	98

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, değerli bilgi ve katkıları ile yöneten, tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Hava ÖZKAN' a ve eğitimime destek veren Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Sayın Doç. Dr. Duygu ARIKAN'a, Doç. Dr. Ayda ÇELEBİOĞLU'na, Doç. Dr. Fatma Güdücü TÜFEKÇİ'ye en derin saygı ve şükranlarımı sunarım.

Verilerimin toplanması ve çalışmalarım sırasında ilgi ve desteklerini esirgemeyen meslektaşlarıma ve eğitim dönemim boyunca sabırla beni destekleyen canım aileme, sevgili eşim Murat ALTINKILIÇ' a sonsuz teşekkür ederim.

Saygılarımla

Zühal ALTINKILIÇ

ÖZET

Televizyon İzlemenin 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Annelerin Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi

Amaç: Bu araştırma televizyonun bir-altı yaş grubu çocukların sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri ile annelerin konuya ilişkin tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Materyal ve Metot: Araştırma evrenini 2013 yılı Erzurum ili, Horasan ilçesi, Farabi Aile Sağlığı Merkezi'ne ve Horasan Aile Sağlığı Merkezi'ne kayıtlı bir-altı yaş toplam 4377 çocuk, örneklemini ise bir-altı yaş çocuğu olan 353 anne oluşturmaktadır. Araştırma verileri hazırlanan bilgi formu ile elde edilmiştir. Verileri değerlendirmede bağımsız gruplarda t testi, Mann Whitney U testi, bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi, Kruskal Wallis Analizi, Pearson ve Yates düzeltilmeli Ki-kare analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Çocukların çoğunluğunun iki saat ve üzerinde televizyon izlediği, uzun süreli televizyon izlemeleri durumunda %61.2'sinin sağlık problemleri yaşadığı tespit edilmiştir. Annelerin yaş gruplarına göre, bir-altı yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı ($p>0.05$), davranış puan ortalamaları arasında ise anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.001$) tespit edilmiştir. Annelerin eğitim, çalışma, ekonomik durumuna, aile tipine ve bir-altı yaş arasında sahip oldukları çocuk sayısı ve cinsiyetine göre, bir-altı yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum ve davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0.001$).

Sonuç: Çocukların; önerilen sürenin üzerinde televizyon izlediği, uzun süreli televizyon izleme durumunda göz ve uyku sağlığı başta olmak üzere birtakım sağlık problemleri yaşadıkları bulunmuştur. Annelerin eğitim düzeyinin, aile tipinin, sahip olduğu çocuk sayısının, çalışma ve ekonomik durumunun, çocukların televizyon izleme alışkanlıkları üzerinde önemli bir etken olduğu belirlenmiştir. Annelerin çocuklar üzerinde televizyonun psikososyal, bilişsel, fiziksel, önemli etkileri olabileceğinin farkında olmalarını sağlayacak, eğitim programlarının düzenlenmesi yararlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk sağlığı, hemşire, televizyon, televizyon izlemenin etkileri.

ABSTRACT

Determination Of Mothers' Attitudes And Behaviors About The Effects Of Tv-Watching Upon The Health Of Children Aged 1-6 Years

Aim: The study was descriptively undertaken in order to determine the negative effects of TV-watching upon the health of children aged 1-6 and to explore mothers' attitudes and behaviors about TV-watching.

Material and Method: The population of the study was consisted of 4377 children aged 1-6 who were registered to Farabi Family Center and Horasan Family Center located in Horasan county of Erzurum Province in 2013. The sample of the study was composed of 353 mothers who had children aged 1-6. The data of the study was collected using an information form. For the data assessment; t test, Mann Whitney U test were used for the independent groups while one way variance analysis, Kruskal Wallis Analysis, Pearson and Yates corrected chi-square analysis were used for the independent groups.

Results: It was found out that most of the children watched TV for ≥ 2 hours and 61.2% of them had health problems in case they watched TV for long hours. It was seen that there was no difference in mean attitude scores of children aged 1-6 in terms of TV-watching as far as mothers' age groups were concerned ($p>0.05$) while significant difference existed in terms of mean behavior scores ($p<0.001$). It was explored that there was significant difference in mean attitude and behavior scores of the children aged 1-6 in terms of TV-watching as far as mothers' educational status, employment status, economic status, family type, the number of the children aged 1-6 and children's gender were concerned ($p<0.001$).

Conclusion: It was understood that children watched TV more than the amount recommended and had health problems –particularly; eye and sleep problems- in case they watched TV for a long time. It was seen that mothers' educational status, family type, the number of the children they had, employment and economic status were important factors on children's TV-watching. It will be useful to organize training programs that will make mothers aware of the fact that TV may have important psychosocial, mental, physical effects upon children.

Key Words: Child health, nurse, television, effects of TV-watching.

TABLÖLAR DİZİNİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 4.1. Annelerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı	32
Tablo 4.2. Çocukların Özelliklerinin Dağılımı	33
Tablo 4.3. Çocukların Televizyon İzlemeye İlişkin Özelliklerinin Dağılımı	34
Tablo 4.4. Çocukların Cinsiyete Göre Günlük Televizyon İzleme Sürelerine İlişkin Özelliklerin Dağılımı	37
Tablo 4. 5. Televizyon İzlemenin Çocuk Sağlığı Üzerine Etkilerinin Dağılımı	37
Tablo 4.6. Çocukların Televizyon İzlemeleri Konusunda Annelerin Tutumlarının Dağılımı	39
Tablo 4.7. Çocukların Televizyon İzlemeleri Konusunda Annelerin Davranışlarının Dağılımı	42
Tablo 4.8. Annelerin 1-6 Yaş Grubu Çocukların Televizyon İzleme Konusundaki Tutum ve Davranış Puan Ortalamalarının Dağılımı	46
Tablo 4.9. Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre 1-6 Yaş Grubu Çocukların Televizyon İzleme Konusundaki Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	46
Tablo 4.10. Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre 1-6 Yaş Grubu Çocukların Televizyon İzleme Konusundaki Davranış Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	49
Tablo 4.11. Annelerin Sahip Olduğu Çocukların Özellikleri ve Çocuğun Odasında Televizyon Bulunmasına Göre Televizyon İzleme Sürelerinin Karşılaştırılması	52

Tablo 4.12. Çocukların Televizyon İzleme Sürelerine Göre Sağlık Sorunu Yaşama

Durumunun Karşılaştırılması	54
-----------------------------------	----

1. GİRİŞ

İnsanların hayatını kolaylaştıran ve onun çevresini kontrol edebilmesinde çok önemli işlevler yerine getiren teknoloji, özellikle son yüz yılda çok hızlı bir değişim geçirmiştir. Bireylerin tutum ve davranışlarını en çok etkileyip yönlendirebilme gücünü bünyesinde taşıyan teknolojik gelişmelerin en başta gelenlerinden birisinin, ses ve görüntülerin dalgalar halinde iletilip-yayınlanması esasına dayanan televizyon olduğu, kuşku götürmez bir gerçektir.¹

Televizyon; insanların bilgiye ulaşabilmesini kolaylaştırmış, kitlesel iletişimde yeni bir dönem açmıştır. Ancak televizyon görsel ve işitsel duyulara yönelik etkili ve ilgi duyulan bir kitle iletişim aracı olması nedeniyle olumlu hizmetlerinin yanı sıra iyi değerlendirilmediğinde, olumsuz sonuçlara da neden olmakta, çocuk ve ergenlerin beden ve ruh sağlığı için ciddi sorunlar oluşturmaktadır.^{2, 3} En önemli sorunların başında şiddet ve agresif davranışlar, okul başarısında düşme, öğrenme güçlüğü, cinsel davranış sorunları, gece korkuları, anksiyete, depresyon, uyku düzensizlikleri, yeme bozuklukları ve obezite gelmektedir.⁴⁻⁶

Günümüzde çocuklar, çok uzun süre televizyona bağlı kalmakta ve günde ortalama en az 1-2 saat televizyon izlemektedirler.⁷ Amerika'da yapılan bir çalışma, çocukların haftada ortalama 21-28 saat televizyon izlediklerini bildirmektedir.⁸ Tuncer ve Yalçın'ın⁹ araştırmasına göre; Türkiye'de hafta içi % 31, hafta sonu %71.7 çocuk televizyon karşısında en az 4 saatini geçirmektedir. Bu şekilde televizyonun karşısında pasif olarak yoğun zaman geçiren ve özellikle yetişkinler için hazırlanan içeriklere maruz kalan çocukların gelişimleri olumsuz etkilenmektedir.¹⁰ Çocukların mantıklı ilerleyişinin henüz tam olarak gelişmemiş olmasının yanı sıra duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade edememeleri televizyon teknolojilerinden daha fazla etkilenmelerine neden olmaktadır. Televizyon içerikleri genellikle yetişkin algısına uygun bir akış

içermekte, hızlı geçiş ve soyut kavramlar çocukların algısal yapılanmalarına hitap etmemektedir.¹¹ Çocuk pasif izleyici olarak gördüğü ile yetinir, soru sorması olanaksızdır ve algıladıklarını seçme, değerlendirme için zamanı yoktur.¹²

Televizyonun olumsuz etkileri konusunda daha çok şiddet ögesi üzerinde durulmaktadır.¹³ Özakar ve Koçak'ın¹⁴, televizyon izleme sıklığı ve yayınlanan programlardaki şiddet içeriğinin çocukların saldırgan davranışlarına etkisini incelemek amacıyla 3-6 yaş arası 516 çocukla yaptığı çalışmada, çocukların izlediği diziler ile yaşları arasındaki ilişkide 3 yaşındaki çocukların tümünün, 4 yaşındaki çocukların %72.9'unun, 5 yaşındaki çocukların %57.2'sinin, 6 yaşındaki çocukların %81.5'inin şiddet içeren dizi izlediği sonucuna ulaşılmıştır. Şiddet içeren programları izleyen çocuklarda ileri yaşlarda dikkat eksikliği ortaya çıkmakta; bilişsel, duygulanım ve davranışsal süreçlerinde olumsuz değişiklikler meydana gelmekte ve sonuçta yaşam olaylarına karşı duyarsızlaşma başlamaktadır.^{15, 16} İki-onbir yaş aralığında çocuğu olan 1831 ebeveynle yapılan bir çalışmada, katılımcıların %74.9'u şiddet içerikli televizyon programlarını izleyen çocukların daha çok korktuklarını, televizyonda gördüklerinden daha çok etkilendiklerini ve gerçek dünyadaki şiddet olaylarını normal olarak gördüklerini belirtmişlerdir.¹⁷

Şiddet içerikli yayınlar sonucu çocuğun sosyal ilişkileri zayıflamakta ve çocuk, içe kapalı bir hale gelebilmektedir.^{13, 18} Çocuklarda şiddete baş-vurma ve saldırganlığın artması, kendini doğru bir biçimde ifade edememe, kendini televizyonda izlediği kahramanın yerine koyarak gerçeklerden uzaklaşma, toplumsal ilişkilerde güçlüklerle karşılaşma, çevreye olan ilgide azalma, resim yapma, oyun oynama gibi diğer faaliyetleri kısıtlama, düşünme ile yorum yapabilme yetisinde azalma ve uzun süre televizyon karşısında kalmanın yarattığı çeşitli sağlık sorunları, televizyonun olumsuz etkilerinin birer sonucudur.¹⁹ Üç-altı yaş arası 105 çocuk ile yapılan bir araştırmada,

araştırmaya katılan çocukların hafta içi ve hafta sonu televizyon izleme sürelerinin artması sonucunda; çocukların olumlu sosyal davranışlarının azaldığı, fiziksel saldırganlıklarının arttığı belirlenmiştir.²⁰

Küçük yaşlarda kolaylıkla etki altında kalabilen çocuklar defalarca karşılaştıkları televizyon reklamlarından da etkilenmektedirler. Çocuk televizyon reklamlarını izleyerek bilgiler almakta, bilgileri kendine göre işleyerek değerlendirmektedir.²¹ Reklamlarda yer alan sloganlarda, mesajların altında mutlu hayatlar vaat edilmekte ve bu hayata ulaşmanın tek yolunun o ürüne sahip olmaktan geçtiği ifade edilmektedir. Çoğu kez yetişkin bireyleri bile etkileyen bu mesajlar, henüz toplumsallaşma ve yetişkin birey olma yolundaki çocuğu daha fazla etkilemekte, dolayısıyla çocuk salt tüketerek mutlu olunacağı yolundaki düşünceye inandırılmakta, bilinçsiz tüketime teşvik edilmektedir.¹³ Sekiz-on yaş grubu 138 öğrenci ile yapılan bir araştırmada, çocukların %47.8'i reklâmların hayaller kurmalarına neden olduğunu belirtirken, %40'a yakın bir kısmı daha fazla şey satın almasına neden olduğunu, diğerleri ise reklâmların, ihtiyacı olmayan şeyleri de satın aldirttiğini ifade etmişlerdir.²²

Uzun süre televizyon karşısında zaman geçirmenin psikososyal ve bilişsel etkilerinin yanı sıra fiziksel etkileri de vardır. Çocukların saatlerce pasif bir şekilde televizyon karşısında oturmaları hareketsizliğe bağlı kilo artışı, eklem rahatsızlıkları, göz yakınmaları ve uyku sağlığı ile ilgili çeşitli sağlık problemlerine yol açabilmektedir. Vücudun kendini onardığı yeniden yapılandığı uyku süreci çocuklar için daha fazla öneme sahiptir. Uzun süre televizyon karşısında oturan çocukların yatma saatlerinin geciktiği ve uyku problemlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bir çizgi filmdeki kötü karakter dahi çocukta korku ve endişe yaratarak gece uyumasını engelleyebilmekte uyku düzenini sekteye uğratabilmektedir.^{19, 23, 24}

Çocukların televizyon karşısında harcadıkları zamanın büyüklüğü, televizyonun çocuklar üzerindeki kalıcı etkileri ve çocukların bu konuda savunmasız olduğu düşünüldüğünde çocuk ve televizyon ilişkisi, üzerinde durulması gereken bir konudur.²⁰ Çocuğun hızlı bir büyüme-gelişme süreci içinde olması, benlik kavramı, baş etme yöntemleri, bilişsel düzeyleri ve sosyal davranışlarının yetişkinlere göre daha az gelişmiş olması nedeniyle pediatri hemşiresinin bu konuda daha duyarlı ve dikkatli olması gerekmektedir.²⁵⁻²⁷

Kontrolsüz televizyon izleme davranışının çocuğun fiziksel, psikolojik, sosyal, bilişsel gelişimini olumsuz yönde etkilemesi ve televizyon izlemenin yaygınlaşması nedeni ile pediatri hemşirelerinin, televizyon izlemenin çocuklar üzerindeki etkilerini bilmeleri, ebeveynlere rehber olmaları ve eğitim vermeleri, buna yönelik; çocukların televizyon izleme sürelerinin denetlenmesini ve azaltılmasını sağlamaları, televizyon izleme sürelerinin çocuğa bırakılmamasının ve çocuklara büyükler için yayımlanan programlar izletilmemesinin önemini anlatmaları, aile bireylerinin özellikle annelerin televizyon alışkanlıklarının değerlendirilerek çocukları ile beraber nitelikli zaman geçirebilecekleri etkinlikleri desteklemeleri ve teşvik edilmesine yönelik çalışmalarda bulunmaları, televizyonun olumsuz yönleri konusunda toplumu bilinçlendirmeleri ve ortaya çıkabilecek sağlık sorunları konusunda aileyi bilgilendirmeleri sağlıklı toplum ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesi açısından önemlidir.^{14, 20, 28} Çocukluğun, insan yaşamının her türlü etkiye açık olan bir dönemi olması, dünyada ve ülkemizde televizyonun çocukların zamanlarının büyük bir bölümünü işgal etmesi, ailelerin televizyonu adeta çocuk bakıcısı olarak kullanması ve buna bağlı olarak televizyonun çocuk sağlığı üzerinde bazı negatif yansımalarla neden olması, bu olumsuzlukları ortaya koyabilmek için çalışmaların yapılmasını gerekli kılmıştır.²⁹

Bu araştırma da televizyonun 1-6 yaş grubu çocukların hayatındaki yeri, çocuk sağlığı üzerindeki olumsuz yansımalarına bağlı çocukların uygunsuz davranışlar gösterme potansiyeli ile annelerin konu hakkında tutumlarının ve davranışlarının belirlenmesi; zararlı unsurlar içeren televizyon programlarından çocukların korunması, buna yönelik ebeveynlerin konu hakkındaki bilgi eksikliğinin tespit edilmesi ve çözüm önerileri getirilmesi, bu dönemde çocukların teknolojinin esiri olmadan kontrollü bir şekilde bilimden yararlanmalarının sağlanması adına gerekli bilincin oluşturulması, çocukların fiziksel, sosyal, bilişsel ve ruhsal sağlık gelişiminin desteklenmesi amacıyla planlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Televizyon Kavramı ve Gelişim Süreci

Televizyon, görüntü ve görüntüyle ilgili seslerin bir vericiden iletilen elektromanyetik dalgalar halinde yayılmasını ve televizyon alıcıları sayesinde yeniden görüntülenmesini sağlayan en yaygın kitle iletişim aracıdır. Televizyon; "uzak" anlamındaki Yunanca sözcük "tele" ve "görme" anlamındaki Latince sözcük "visio" nun bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır.³⁰

Televizyon ile ilgili olarak ilk teknik buluş İrlandalı bir telgrafçı olan Andrew May tarafından 1873 yılında yapılmıştır. Deneme şeklinde ilk televizyon yayını ise, 1920'li yıllarda ABD'de başlamıştır. Bununla birlikte programlı yayınlara 1939 yılında geçilmiştir. Türkiye'de ilk televizyon yayın şebekesini kurma girişimleri 1949 yılında başlamış, 1972 yılından itibaren de gelişimi hızlanmıştır.³¹

Televizyon, ortaya çıktığı andan itibaren hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Sesi ve görüntüyü anında, eşzamanlı olarak iletme üstünlüğü ile izleyicilere, zamana, mekâna ve olayın oluş biçimine tüm boyutuyla görgü tanıklığı yapma imkânı sunan televizyon, aynı zamanda bireyin tanık olduklarıyla yaşamasında ve içinde bulunduğu sosyal sisteme ilişkin genel anlamda kanaat oluşturmada da etkilidir.¹⁹

Televizyon günümüzde geniş kitlelere ulaşabilen bir iletişim aracıdır.²⁸ Yetişkinler tarafından daha ziyade bir haber alma ve eğlence aracı olarak görülürken; çocuklar için bir eğlence aracı olmanın yanı sıra, içindeki merak ve öğrenme duyguları ile yaşadığı dünyayı tanımaya, anlamaya yönelten bir araçtır.²⁹ Eğitim, eğlence ve iletişim alanında önemli ölçüde değişiklikler yaratan, yüzyılın en önemli teknik buluşlarından biri olan televizyonun tartışılmayan gücü ve etkisi, bilinçli ve amaca uygun olarak kullanılmadığında insanlar, özellikle de çocuklar üzerinde çok ciddi olumsuz etkilere yol açabilmektedir.^{1, 32} Önemli olan, kurmaca ve gerçek arasındaki

farkı çoğu kez yetişkinler kadar kolay bir biçimde algılayamayan ve medya karşısında yetişkinlere oranla daha korunmasız durumda olan çocuklar için giderek yaygınlığı artan televizyonun, bu aracın etkilerine maruz kalarak büyüyen ve büyüyecek çocuklar bakımından getirdikleri ve getirecekleridir.^{33, 34}

2.2. Çocuk Kavramı

Sözlük anlamı olarak, bir işte gereken tecrübeyi kazanmamış yaşça küçük kimse, insan yavrusu anlamına gelen çocuk, gelişim psikolojisine göre de bebeklikle başlayıp, ergenlikle sona eren süreç içerisindeki bireyi ifade eder.³⁵

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 6/1-c maddesi ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 3/1-a maddesi uyarınca, 18 yaşını doldurmamış kişi daha erken yaşta ergin olsa bile çocuktur.³⁶ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uyarınca ise daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk kabul edilmiştir.³⁷

Çocukluk kavramı yüzyıllar boyunca değişim göstermiştir ve çocukluk bilincinin bulunmadığı bir çağdan hukuksal, toplumsal, eğitsel kurumlar çerçevesinde korunan bir çocukluk kavramına geçiş yaklaşık dört yüzyıl sürmüştür. Antik dönem ve orta çağlarda bilinmeyen çocukluk kavramı 17. yüzyılın başlarından itibaren gelişme göstermiş, yetişkinlerle çocukların dünyası birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Rönesans ile birlikte düşüncelerde başlayan değişim ile çocukların diğer yetişkinlerden farklı bir sınıf olduğu anlayışı 19. yy'da iyice pekişmiştir. Bugün ise çocuk, kendine özgü gereksinimleri, mantığı, bütünlüğü olan bir varlık olarak görülmeye başlanmış ve çocukluk çağının da onun gelişiminde çok önemli işlevi olduğu anlaşılmaya başlanmıştır.³⁸

2.3. 1-6 Yaş Dönemi Çocuk Gelişim Süreci

Gelişim; sosyal, fiziksel, duygusal, zihinsel değişikliklerin tümünü kapsayan, bireyin yaşamı boyunca devam eden, sürekli ve çok yönlü karmaşık bir süreçtir.^{39, 40} Gelişim süreci, bireyin kalıtım yoluyla aldığı özelliklerden oluşan biyolojik faktörler ve döllemeden başlayarak insana etki eden tüm dış uyarıcılardan oluşan çevresel faktörlerden etkilenmektedir. Özellikle yaşamın ilk yılları ve ergenlik dönemi bu anlamda hassas dönemlerdir ve çevresel uyarıcılar bireyin davranışlarında kalıcı izler bırakabilmektedir. Her birinin bir diğeri üzerinde belirleyici bir işlevi olan biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal süreçlerin birbiriyle etkileşmesi sonucu çocukta okul çağına kadar birçok kişilik özellikleri yerleşerek kökleşmeye başlar ve bireyin kişiliğini şekillendirir. Fiziksel, bilişsel, psikososyal alan olmak üzere dört temel boyuttan oluşan gelişim sürecinin herhangi bir alanındaki aksama, diğer alandaki gelişimi de olumsuz etkiler.⁴⁰⁻⁴²

Gelişimin doğum öncesi dönemden ergenliğin sonuna kadar olan bölümü çocuk gelişimi kapsamında ele alınmaktadır ve gelişim dönemlerindeki yaşlar, kaynaklara göre farklılık göstermekle birlikte genel olarak doğumdan sonraki ilk 2 yıl bebeklik, 2-6 yaş ilk çocukluk, 6-12 yaş okul dönemi ikinci çocukluk, 12-18 yaş ise ergenlik dönemi olarak kabul edilmektedir.^{43, 44}

Biz bu çalışmaya yönelik konumuzla ilgili olarak bebeklik ve oyun dönemi ile okul öncesi dönemi kapsayan ilk çocukluk dönemi gelişim özellikleri üzerinde duracağız.

2.3.1. Bebeklik Dönemi (0-2 yaş)

2.3.1.1. Fiziksel Gelişim

Bedeni oluşturan tüm organlar, kemikler, kas, beyin, tüm sistemler ve duyu organlarının gelişmesi, boy uzaması, kilo artışını içeren fiziksel gelişim süreci, psiko-motor, duygusal, toplumsal ve zihinsel gelişimi de etkilemektedir.

Doğumu takip eden ilk iki yıllık süreyi kapsayan ve bebekteki gelişimin hızlı bir biçimde sürdüğü bu dönemde doğumdan sonraki ilk yılda büyüme hızlıdır⁴². Doğduğunda yaklaşık 2500-4000 gr ağırlığında, 48-53 cm boyunda olan bebek, 1 yaşına geldiğinde doğum kilosu üçe katlanır, boy uzunluğu ise %50 artar. İkinci yılda da hızlı olmakla birlikte, birinci yıla göre daha yavaştır.⁴¹

Doğumda yaklaşık olarak 35 cm olan bebeğin baş çevresi 1 yaşında 46cm, göğüs çevresi ise 33 cm iken 1 yaşında 47 cm'ye ulaşır. Doğumdan sonra birkaç ay büyüyen ön fontanel 9-18 aylarda kapanırken arka fontanel çoğunlukla 4. ayda kapanır. İlk dişler yaklaşık 5-10. ayda çıkmaktadır; ancak bazı bebeklerde 12. aya kadar uzayabilmektedir. Yeni doğan bebeğin ilk yıllardaki kemik gelişimi hızlı iken ilk çocuklukta bu hız düşer; ancak ergenlik döneminde tekrar hızlanır. Sindirim sistemi, anne sütü ve onun bileşimine yakın gıdaları sindirebilecek nitelikte olan bebeğin, solunum yolları ise dar ve kısadır. Yenidoğan bebeğin dakikadaki solunum sayısı 40-60, bir yaşında 30-35 olan bebeğin kalp atım sayısı ise dakikada ortalama 120-140 arasındır.⁴⁵

Bebekler, bedenlerini hareket ettirmelerini sağlayan yetenek ve refleks adı verilen önemli davranışsal tepkiler dizisiyle birlikte doğarlar.⁴¹ Hareketlerinde tamamen başkalarına bağımlı olan bebek, yaklaşık birinci ayın sonunda yüzükoyun yatırıldığında çenesini kaldırabilir, iki aylıkken yan tarafına dönebilir. Dördüncü-beşinci ayda kucakta, altıncı-yedinci ayda desteksiz oturabilir, sekizinci-dokuzuncu ayda emekler,

dokuzuncu ayda tutunarak ayakta durur, onuncu-onbirinci ayda sıralar. onikinci aydan itibaren yardım almaksızın yürümeye başlayan bebek iki yaş civarına geldiği zaman rahatlıkla koşabilir.^{46, 47}

2.3.1.2. Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar bireyin çevreyi, dünyayı anlamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerin gelişimi ile düşünme yollarının daha karmaşık ve etkili hale gelme sürecidir. Bu dönemde doğumunun ilk gününden itibaren çevresini keşfetme çabasına başlayan bebeğe duyular ve duyu organları yolu ile ulaşanlar çok önemlidir.¹³ Piaget'in gelişim kuramına göre duysal-motor (doğumdan 2 yaşına) döneminde alıcı konumunda olan bebekler bakarak, duyarak, dokunarak, elleyerek ve emerek öğrenirler. Bebeğe verilen ses, görüntü, koku, dokunma uyarıcıları, bebeğin beyin hücreleri arasındaki sinaptik bağlantıları kuvvetlendirmekte ve beynin gelişmesini sağlamaktadır. Bu dönemde çocuk duysal, algısal ve hareket yoluyla elde ettiği bilgileri zihne yerleştirerek kalıplar (şema) oluşturur ve böylece temsili düşünme başlar. Önceleri bebek için nesne ancak kendi görsel alanı içindeyken vardır. Nesne ortadan kaldırılınca nesnenin yok olduğunu artık var olmadığını düşünen çocuk bir yaşına doğru nesnenin değişmezliği kavramını anlamaya başlar ve göz önünden kaldırılan bir nesneyi etrafına bakarak arar. Beyin gelişimi süresince çocukta giderek artan bir öğrenme, anımsama, muhakeme yeteneği oluşur ve düşünmeye başlayan çocuklar dışarıdaki her şeyi beyine kelimeler olarak yerleştirirler.^{13, 48-50} İkinci-üçüncü ayda agulama, üçüncü-dördüncü ayda çevreden gelen sese doğru yönelme gerçekleşir ve altıncı ayda anlamsız heceler üretir. yedinci-sekizinci. ayda konuşma seslerini taklit etmeye başlayan bebek dokuzuncu ayda hece tekrarları yapar. onbir-onikinci ayda anlamlı ilk sözcüğünü, iki yaşta ise kısa sözcüklü cümlecikler üretir⁴⁷.

2.3.1.3. Psikososyal Gelişim

Dünyaya geldiği andan itibaren düşünüldüğü gibi pasif olmayan bebek ilk altı ay içinde annesiyle iletişim kurmayı öğrenir. Gülümsediğinde annenin de ona gülümsemesi ve onunla konuşmasına karşılık, ona cevap verme isteği duyan bebeğin ilk sosyal ilişki kurma becerisi gelişmeye başlar. Üçüncü-onuncu aylarda kendisine bakan anneye özel bir bağımlılık geliştiren bebek, onuncu-yirmidördüncü aylarda ise çevresindeki diğer kimselere anneye duyulan bağımlılıktan farklı bir bağımlılık geliştirir.⁵¹

Bebeklerin anneleriyle ne tür bağlanmalar kurdukları annenin davranışlarından oldukça etkilenmektedir.⁵² Bu dönemde bebeği okşamak, kucaklamak ve onunla konuşarak ona sevildiğini hissettirmek bebeğin psiko-sosyal yönünün gelişimine büyük katkıda bulunur.⁵³ İlk yıllarda sevilen ve güven içinde olan bir bebek, çevresine karşı kolaylıkla uyum sağlayabilirken güven duygusundan yoksun yetişen bebekler, ileriki yaşamlarında sosyal ilişki kurmaktan çekinen, güvensiz kişiler olabilmektedirler.⁵⁴

2.3.1.4. Bebeklik Dönemi ve Televizyon

Televizyon, hareket, ses, renk ve ışığı birleştirerek birden fazla duyuya hitap ettiği için çocukların bebeklik döneminden itibaren ilgisini çekmeye başlamaktadır. Amerikan Pediatri Akademisi tarafından 1999 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada, ebeveynlerin %90'ı iki yaşından küçük çocuklarının televizyon izlediğini ifade etmişlerdir. Üç yaşına gelen çocukların ise üçte birinin odasında televizyon olduğu ve ebeveynlerin işleriyle ilgilenirken çocukları ekran karşısında bıraktığı tespit edilmiştir.⁵⁵

Onsekiz aya kadar bebekler, televizyonun ışığından ve sesinden etkilenir, televizyonun çalıştırılmasına dikkat eder ve bunun için büyük gayret gösterirler. Yayına dikkat ettiklerinde ise program içeriğini büyük ölçüde kaçıırırlar.^{56,57}

Sıfır-iki yaş arasında, durağan ve sakin zihinsel işlevlere gereksinimi olan bebeklerin televizyondaki değişken, hızlı ve akıcı görüntülere maruz kalması kalıcı

şemalar oluşturmalarını güçleştirmekte ve beynin fiziksel gelişimi olumsuz yönde etkileyerek dikkat sürekliliği üzerinde olumsuz etkiye neden olmaktadır.¹¹

Bebeklik döneminde televizyon karşısında aşırı miktarda kalan bebekte, duygusal etkileşim ve karşılık verme, insanlar ile ilgilenme gibi sosyal gelişim ve konuşma, anlamlı jest-mimikler, heceleme, agulama, ses çıkarma, cümle kurma gibi iletişim için gerekli olan fonksiyonların gelişiminde gecikmeler veya yetersizlikler görülmektedir.⁵³

2.3.2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 yaş)

2.3.2.1. Fiziksel Gelişim

İki yaş bebeklikten çocukluğa geçiş dönemidir. Bedensel büyüme bebeklik dönemine göre biraz yavaşlamaktadır.⁵⁸ İki-üç yaşlarda çocuğun baş çevresi 48-50cm. olurken yılda 1.5-2.5 kg. kilo alır, boyu yılda 8-12 cm. uzar. Üç-altı yaş arası ise yılda kilo 1.5-2.5 kg artarken boy 4-7 cm. uzar.⁵⁹ Bu dönemde çocukların bebeklik dönemine göre karınları biraz daha düzleşmiş, omuzlar genişlemiş, bacak uzunluğu artmıştır.⁶⁰ Üç-altı yaşlarında kemikler tam olarak sertleşmemiştir. Genellikle üç yaşına kadar bütün süt dişler çıkmıştır.³⁰ Bu dönemde sinir sistemi gelişimi büyük ölçüde tamamlanırken, kalp atım hızı da giderek azalır ve yetişkininkine benzer hale gelir. Solunum sisteminin gelişimi yavaş olmasına rağmen sindirim sistemi tüm yiyecekleri sindirebilir hale gelmiştir.⁴⁶

İki-üç yaşta sağlam basarak yürür-koşar, dengesini kaybetmeden çömelir ve kalkar. Üç-dört yaşta yürüme, koşma, sıçrama becerilerinde ilerleme kaydederken dört-beş yaşta beden hareketlerini ustalıkla yönlendirir. Beş-altı yaşta ise denge ve vücut koordinasyonu oldukça gelişmiştir.⁴⁷

2.3.2.2. Bilişsel Gelişim

İki-altı yaş arası dönemde çocuk dil ve sembolik düşünceye eğilimlidir. Kelime kullanmaya ve ilk olarak bir sembol ile bu sembolün temsil ettiği nesne arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar.^{13, 61}

Dili hızla gelişmeye devam etmekle birlikte, henüz tam olarak, duygu ve düşüncelerini ifade edecek, bilişsel olgunlaşma gerçekleşmemiştir.⁶² Gözlemsel öğrenme (taklit) ve operant şartlanma (pekiştirme) çocukların dil gelişimde önemli bir rol oynar.^{29, 63}

Dikkat süreleri kısadır, dikkatlerini ve hafızalarını tam olarak kontrol edemezler ve aynı anda bir tek şeye dikkat edebilirler.⁶³ Bu dönemde çocukların zihinsel gelişimlerinin artması ile deneme-araştırma özellikleri önem kazanır ve bu yöntemle çocuklar basit sorunları çözmeye başlarlar.⁶⁴

Yaratıcı ve hayali oyunları daha fazla oynarlar. Hayali oyun oynamak, çocukların bildiklerini temsil etmede kullandıkları bir yöntemdir. Hayal ürünü yaşantılardan hoşlanır, kendilerini farklı rollerde hayal eder ve farklı kimliklere bürünürler. Hayal ile gerçek arasında gidip gelirler, bazen de ikisi arasındaki farkı ayırt etmekte zorlanırlar.⁶⁵

2.3.2.3. Psikososyal Gelişim

Bu süreç gerçekte doğumdan hemen sonra başlayıp bir insanın yaşamı boyunca sürmesine karşın sosyal davranışların çoğu ilk çocukluk döneminde oluşur. Bu dönem çocuk için bağımsızlık girişimlerinin başladığı yıllardır ve kendi girişimiyle bağımsız işler yapmaya başlar.⁵¹

İki-üç yaş benmerkezcilik ve inatçılık özelliklerinin görüldüğü dönemdir. Çocuklar birbirleriyle oyun oynamaktan çok, oyuncağa yönelik oyunlar oynarlar.

Paylaşma konusunda zorluklar yaşarlar hatta bazen bunu arkadaşlarına fiziksel zarar verme boyutuna da taşıyabilirler (vurma, bağırma vb.).⁵⁹

Üç-altı yaşta ise çocukların yaşlılarıyla birlikte olma isteği artmakta, paylaşma ve oyun oynarken sıra bekleme anlayışı gelişmektedir.⁵⁹ Öz bakım becerileri açısından daha da ilerleme göstermekte ve cinsiyet rollerinin farkına varmaya başlamaktadır.^{29, 48} Cinsel gösterişsizliği (mahremiyet kavramı), sosyal ve fiziksel gerçekliği tanımlamak için kavramlar oluşturmayı, başkalarıyla ilişki kurmayı, toplumsal kuralları ve rolleri de bu dönemde öğrenmektedir.⁶⁶

2.3.2.4. İlk Çocukluk Dönemi ve Televizyon

Televizyon programlarına minyatür yetişkinler şeklinde baş oyuncu olan, televizyon kanallarında kendilerinden yetişkin performansı bekleyen programlar ile karşılaşan bu çağdaki çocuklar sözel olan ve olmayan davranışları televizyondan öğrenebilecek yetenektedir. İki-üç yaşlarda çocuklar, televizyondaki cümleleri tekrarlayıp ve hareketleri taklit ederken, üç-beş yaşlarda televizyona birer araştırmacı gözüyle bakarlar. İzledikleri görüntülerin konu içeriğinde bir anlam ararlar ama ilgileri genelde karakterlerin hızlı hareketleri, sahnelerin hızlı değişimi ya da beklenmeyen sürpriz görüntü üzerindedir.^{38, 56}

2.4. Televizyon ve Çocuk Sağlığı

Günümüz toplumlarında herkese her yerde doğrudan ulaşabilen, medyanın en yaygın formu olan televizyon, çocukları ve gençleri daha çok etkilemektedir.^{32, 67} Özellikle hemen her konuda yardıma muhtaç olan, güvene dayalı samimi ilişkiler arayan, gördüğü her davranışı taklit etmeye çalışarak kendisine rol modeller arayan okul öncesi dönem çocuklarının, kontrolsüz televizyon izleme davranışı ile fiziksel, psikolojik, sosyal, bilişsel gelişimi olumsuz yönde etkilenmektedir.^{28, 68}

2.4.1. Televizyonun 1-6 Yaş Çocuklar Üzerindeki Fiziksel Etkileri

Televizyonun renkli ve hareketli dünyası, televizyon kanallarının yayın akışlarının bir bölümünü çocuklara yönelik programlara ayırması ve yalnızca çocuklar için yayın yapan tematik kanalların varlığı, çocuklar ile televizyon arasında, küçük yaşlardan itibaren bir ilişki kurulmasına neden olmaktadır.²⁹ Fiziksel gelişimleri için hareket gereksinimi olan çocukların televizyon karşısında uzun süre hareketsiz kalması ise fiziksel gelişimlerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

Televizyon izleme bir sedanter yaşam biçimi, obezite ise sedanter yaşam biçiminin bir uzantısıdır. Televizyon izleme süresi fazlaştıkça kişinin oturma süresi artmakta, bu da beden kitle indeksinde artışa yol açmaktadır.⁶⁹ Çocuklar, reklamlar ile bir çok ürün hakkında bilgi sahibi olmakta ve o ürünleri ebeveynlerinden talep etmektedir.⁵⁶ Çocukların tüketim eğilimlerini önemli ölçüde yönlendiren televizyon reklamları, etkileyici görüntü ve ses efektleri ile çocukların çikolata-şekerleme cinsi beslenme değeri çok az ya da hiç olmayan bu tür yiyeceklere karşı olan ilgisini ve tüketme isteğini daha da arttırarak çocuklarda dengesiz beslenmeye neden olmakta ve sağlıklı bir fizyolojik gelişim için hayati önem taşıyan ve çocukluk çağında bol miktarlarda alınması gereken, besin değeri yüksek sebze meyve gibi yiyeceklerin yeterince tüketimini engellemektedir.¹ Uzun süre televizyon izlenmesi ve televizyon izlerken yüksek kalorili yiyeceklerin tüketilmesi obeziteyi daha da artırmaktadır. Obezite sıklığı dört saatten daha fazla televizyon izleyen çocuklarda bir ya da bir saatten daha az televizyon izleyen çocuklara göre daha yüksek olarak saptanmıştır.⁷⁰

Ebeveynlerin, bebeklikten itibaren televizyon karşısında, televizyonun büyüü içinde çizgi film, reklam ve dizilere odaklanan çocuğa eğlendirerek yemek yedirme alışkanlıkları, çocuklar büyüdüğünde de azalarak devam etmekte ve ebeveynlerin kendilerinin de televizyon izlerken bir şeyler yemeleri çocuklarına kötü rol model

olmalarına neden olmaktadır.^{62, 71} Televizyon izleme ile birlikte yapılan atıştırma tarzı yemek yeme alışkanlığı ise çocuk sağlığı üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Çocukların hafta sonlarında günlük enerjilerinin dörtte birinden fazlasını (%26), hafta içlerinde ise %20'sine yakını (%17-18) televizyon izlerken aldıkları gösterilmiştir.⁷²

Televizyon izlemenin çocuklar üzerindeki etkisini araştıran, 1000 kişi ile yapılan, çocukları doğumlarından 26 yaşına kadar belirli aralıklarla takip ederek değerlendiren bir prospektif çalışmada, çocukluk ve adölesan dönemde aşırı televizyon izlemenin 26 yaşında %17 fazla ağırlık, %15 düşük form, %15 artmış serum kolesterol düzeyleri ve %17 sigara içiminden sorumlu olduğu ortaya konulmuş, aşırı televizyon izlemenin sağlık üzerinde uzun süreli etkileri olacağı sonucuna ulaşılmıştır.⁷³

İnsan beyni uyku süresince büyüme hormonu aracılığıyla çocuklarda gelişimi yetişkinlerde yenilenmeyi sağlar. Beynin bu faaliyetleri tam olarak yerine getirebilmesi için normal ısıda sessiz ve ışısız bir ortam gerekirken yatak odalarında televizyon bulunması ve karşısında uyunması beynin gerekli faaliyetlere yoğunlaşmaması sonucunu doğurur. Televizyon kapatıldığında bile ışımaya özelliği nedeniyle aynı uyarıcı etki azalmakla birlikte sürer. Bunlara çoğunlukla geciken uyku saatleri de eklendiğinde uyku sağlığı bozulur ve televizyon seyretmenin yarattığı uykusuzluk, metabolizma dengesini de bozarak, daha fazla açlık hissi duyulmasına, dolayısıyla kilo artışına yol açar.⁷⁴

Televizyon izlemek hareketi azaltır ve bu hareketsizlik duruş-oturuş pozisyonlarına bağlı iskelet-kas sistemini de olumsuz etkiler.⁷⁴ Uzun süre yere yüzükoyun yatarak, dirseklerini yere dayayarak kıpırdamadan televizyon seyreden çocuk, eklem rahatsızlıkları da yaşayabilir.⁷⁵

Uzun süreli televizyon izleme göz kırpmaya sıklığını, dikkat artması nedeniyle azaltır, bu göz kırpmaya sayısındaki azalma gözyaşı kalitesini düşürerek, geçici korneal

stres oluşumuna ve kuru göz semptomlarına (yanma ve batma hissi, kızarıklık) neden olur.^{33, 76}

2.4.2. Televizyonun 1-6 Yaş Çocuklar Üzerindeki Bilişsel Etkileri

Beyin gelişiminin büyük bölümü yedi yaşından önce tamamlanmaktadır. Bu nedenle erken yaşlardaki eğitim, deneyimler ve uyarıcılar beyin gelişimini etkilediği için oldukça önemlidir.⁷⁷ Ancak televizyon bir uyarıcı değildir. Bu nedenle uzun süreli televizyon izleme çocukların zihinsel olarak pasifleşmesine neden olmaktadır.⁷⁸ Televizyonda görülen bombardıman şeklinde hızlı geçen yayın unsurları (örn: fragmanlar, reklamlar) çocuğun hızlı geçişler yapmasına neden olur ve dikkat süreklilik kazanmak yerine parçalanır. Bir yetişkinin beyniyle aynı yapıda olmayan çocuk beyni gerekli bağlantıları oluşturamadığı için kopuk ve kesik dikkat aralıkları geliştirir. Eğer günde 2-4 saatten fazla televizyon seyrederse beyin fonksiyonları uyuşur, bağlantılar tembelleşir ve televizyonun uyuşturucu etkisi ile beyin tek bir konuda odaklaşamayarak konudan konuya atlar hale gelir, dikkat sürekliliğini kaybeder.^{11, 19} Zimmerman ve ark.^{79, 80} yaptıkları bir çalışmada televizyondaki aşırı uyaranın üç yaş altındaki çocuğun beyin gelişimini olumsuz yönde etkilediği, üstündeki yaşlarda ise bu etkinin dolaylı olarak sürdüğünü, üç yaşından önce televizyon izleme ile yedi yaşında artmış dikkat sorunları arasında anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

2.4.3. Televizyonun 1-6 Yaş Çocuklar Üzerindeki Psikososyal Etkileri

Çocuğun çevresinden en çok etkilendiği dönem olan 0-6 yaşları arası, özellikle 3-6 yaş dönemi bütün gelişim alanlarında yoğun bir ilerlemenin kaydedildiği kritik bir dönemdir. Bu dönemde aldığı yanıtlara hemen inanan, sorgulama ihtiyacı hissetmeyen ve öğrendiklerini uygulamaya koymaya çalışan çocuğun, kişilik gelişimi ile sosyal gelişiminin ihmali durumunda daha sonraki dönemlerde telafisi mümkün olmayan problemler söz konusu olabilmektedir.^{68, 81}

Özellikle çocukları ve gençleri daha çok etkileyen, sosyal öğrenme kuramı içerisinde yer alan televizyon, model alma yoluyla öğrenme davranışı açısından önemli bir araçtır.⁸² Çocukların kültürel norm ve değerleri öğrenerek sosyal bir varlık haline geldiği sosyalizasyon sürecinde etkili olan televizyon ile çocuklar öğrendiği birçok şeyi davranış haline getirmektedirler. Çocuklar gerçek yada kurgu olduğunun farkına varmaksızın televizyonda sunulanları örnek davranış kalıbı olarak kabul edip ona göre hareket etmekte, kendilerine model olarak seçtikleri kahramanların özelliklerini günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaktadırlar.^{50, 83} İnanlı⁸⁴, beş-altı yaş çocuğa sahip 370 anne ile yaptığı bir çalışmada annelerin çocuklarının televizyon izlerken programlardaki kahramanları model almaya ilişkin görüşlerini %50.1"bazen"; %33.1"evet"; %16.8 "hayır" olarak belirlemiştir. İnanlı'ya⁸⁴ göre dürtülerini dizginleme yeteneği çok zayıf olan çocukta, televizyondaki kahraman, çeşitli davranış ve hareketleriyle, çocukta olumlu ya da olumsuz dürtüleri harekete geçirmektedir.

Model olan davranışlardan biri de televizyondaki karakterlerin konuşma şeklidir. Çocuklar günün büyük bir bölümünde televizyon izledikleri için dil öğrenme alanı olarak da en çok medyayı model olarak almakta ve duyarak öğrenilen dil karşısında çocuk, tek yönlü iletişim nedeniyle sorgulayamadığı medyanın dilini günlük konuşma biçimi olarak kabul etmekte, dilini televizyonda işittikleri sözcüklere ve tümcelere göre ayarlamaktadır.⁸⁵⁻⁸⁷ Dilin sıkça, kötü, yanlış ve özentili kullanılması, her fırsatta argo kelimelere yer verilmesi, dilin yozlaşmasında kendini hissettirmekte, çocukları olumsuz yönde etkilemekte ve bu etki çocuğun ileriki yaşlarında da devam etmektedir.⁸⁸

Televizyon, zamanla yaşam standartlarını, yaşam biçimlerini, inanışları, toplumsal ilişkileri, davranış kalıplarını, sosyal sorunları, tüketim alanlarını, kültürel değerleri de etkileyerek hem bireysel hem de toplumsal anlamda ciddi bir değişime neden olmuştur. Karşısında insanların edilgen konumda olduğu, televizyon kültürü

olarak adlandırılan bu değişim süreci, insanları tamamen pasifize ederek istediği şekilde yönlendirmekte ve yaşam deneyimlerinde önemli değişikliklere yol açmaktadır.^{7, 35, 89-91} Kuntsche⁹² tarafından yapılan bir araştırmada, Amerikalıların % 65'i dünya görüşlerinin temel olarak medya aracılığıyla şekillendiğini ifade etmişlerdir.

Televizyon, aile içi iletişimi azaltarak insanları toplumsal yalnızlığa alıştırmaktadır. Çocukları oyunlarından, arkadaşlık ilişkilerinden yoksun bırakıp, okuma alışkanlığını köreltmekte. düşünme yeteneğini baltalamakta ve toplum değer yargılarında aşınmaya, değişime neden olmaktadır.¹²

Televizyon, çocukların zamanını almakta, büyük ölçüde düşünce ve davranışlarına etki etmektedir.⁹³ Karabulut'un⁹⁰ beş-altı yaş çocukların öğretmenleri (10) ve ana babaları (10) ile yaptığı bir araştırmada televizyonun; çocukların saldırgan davranışlarda bulunmalarına, argo kelimeler öğrenmelerine neden olduğu, onları bireyselleştirdiği, kendi kültürlerinden uzaklaştırdığı ayrıca çocukların televizyonda duydukları ifadeleri tekrarlama, televizyon kahramanlarını taklit etme, reklam ürünlerini isteme gibi olumsuz davranış değişikliklerine yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Başka bir objenin içinde gizlenen bir işaret ya da mesaj olan ve normal insan algısı limitlerinin altında kalmak koşulu ile o anda fark edilmemek üzere tasarlanan subliminal mesajlar da davranışları etkileyen televizyon programı öğelerindendir. Genellikle pazarlama ve propaganda amaçlı çokça kullanılan bir tekniktir. Subliminal mesajlarda en büyük risk grubunu çocuklar oluşturmaktadır ve en çok çocukların izlediği çizgi filmlerde kullanılmaktadır. Özellikle yabancı çizgi film kanallarında şiddet ve cinsellik temaları bilinçaltını etkileyecek şekilde işlenerek çocukların bilinçaltına etki edilmektedir.⁹⁴ Hatırlanmayan birçok detay subliminal mesajlar aracılığıyla bilinçaltında depolanmakta, bu depolanan bilgiler ise alınan kararlar ve davranışlarda önemli bir oynamaktadır.⁹⁵

Çocuğun sosyalleşmesinde önemli yeri olan masal dinleme, oyun oynama, sorular sorma gibi bir eğitim ve gelişim sürecinin yerini alan televizyon, çocukları gerçek dünyadan koparmakta, zihinsel durağanlık ve sosyalleşme problemi doğurmaktadır.⁹⁶ Aral ve Aktaş'ın² yaptıkları araştırma sonucunda çocuğun kendini ifade edebildiği, yaratıcı potansiyelini kullanabildiği, dil, sosyal, zihinsel, duygusal, motor becerilerini ve yeteneklerini geliştirebildiği en uygun fırsat olan oyuna, kitap okumaya, resim yapmaya, müzikle uğraşmaya televizyondan daha az zaman ayrıldığı gözlenmiştir. Sağlıklı çocukların nöromotor gelişimini etkileyen faktörleri araştırmak amacıyla İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Sağlam Çocuk Biriminde düzenli olarak izlenen, yaşları 18-24 ay arasında olan 200 çocuk üzerinde yürütülen çalışmada günde iki saatten fazla televizyon izleyen çocukların Denver Gelişimsel Tarama Testi sonuçları daha fazla oranda şüpheli ya da anormal bulunmuş, Denver Gelişimsel Tarama Testinde dil gelişimi ve kişisel sosyal gelişme sonuçlarında da daha fazla gecikme görülmüştür.⁹⁷

Televizyonda sürekli olarak şiddet, saldırganlık, cinayet, toplu ölüm haberleri, erotizm, pornografi gibi görüntülere maruz kalan çocuklar için bu tür edimler zaman içerisinde olağan düşünölmekte ve şiddet sıradanlaşmaktadır. Bu da çocukların duyarlılıklarını yitirmesine, çevreye karşı yabancılaşmasına ve bu tarz davranışları çevrelerine yansıtarak toplumdaki suç olgusunun da bir parçası haline gelmelerine neden olmaktadır. Okul öğrencileri ve daha küçük yaşdaki çocuklarda şiddetin etkileri üzerine yapılan çalışmalarda, sürekli şiddet programları izleyen çocukların şiddete karşı duyarsızlaştıkları ve ilerde saldırganlıklarının arttığı belirlenmiştir.⁹⁸ Özellikle dizi ve yabancı filmlerde eğlenceli bir oyun gibi yer verilen şiddet, seks ve saldırganlık temaları bu yönde eğilimlerin artmasına neden olurken, hayat, gerçek dışı fantastik bir eğlence, bir oyun gibi sunularak insanlar hayatın gerçekliğine yabancılaştırılmaktadır.^{99, 100}

Çocuklar yoğun olarak televizyon izlemekte ve çoğunluğu şiddet içerikli dizi ve çizgi filmlerle karşı karşıya kalmaktadır. Üç-altı yaş 516 çocuk ile yapılan tanımlayıcı bir çalışmada, çocukların ne tür dizileri izlediği ile yaşları arasındaki ilişkide 3 yaşındaki çocukların tümünün, 4 yaşındaki çocukların %72.9'unun, 5 yaşındaki çocukların %57.2'sinin, 6 yaşındaki çocukların %81.5'inin şiddet içeren dizi izlediği görülmüştür.¹⁴

Bazı programlarda karakterler, yapılan şiddetten sonra ayağa kalkarak hayata dönebilmekte ve orada uygulanan şiddetin zarar vermediği gibi bir algılamaya neden olabilmektedir. Ayrıca programlarda sevilen karakterler, karşılarındaki kişilere şiddet uyguladıklarında çocuklar tarafından coşku ve heyecanla izlenmekte ve kahramanın yenmesi yönünde tezahürat yapılmaktadır.⁸⁸ Yalaki'nin¹⁰¹ televizyonda seyrettikleri filmlerden etkilenerek özkıyım girişiminde bulunan küçük yaştaki olguları sunduğu çalışmasında, diklofenak sodyum içeren SR tabletten içme şikayeti ile ailesi tarafından acil polikliniğine getirilen dört yaşında kız çocuğu hastanın öyküsünde, babasından oyuncak mikrofon istediği ve olumsuz cevap aldığı, televizyonda izlediği bir filmde bir kızın ilaç içtiğini sonucunda bir şey olmadığını gördüğü için kendisinin de ilaç içtiği belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada acil servise entübe, bilinci kapalı olarak getirilen, annesinin kendisine kızması nedeni ile odasına giderek kendini oyun ipi ile yatak ranzasına asan yedi yaşında bir kız çocuğunun, genel durumu düzelince kendini asma davranışını televizyonda seyrettiği bir filmde gördüğünü ifade ettiği belirtilmiştir.

Yine ABD'de televizyon ile alkol yaygınlığı, yasadışı uyuşturucu ve tütün kullanım oranları arasında karşılaştırmanın yapıldığı bir araştırmaya göre, çocuk ve gençlerin sigara ve alkol kullanımında televizyonun etkili olduğu, çocukların yasadışı ilaçları televizyondan öğrendikleri görülmüştür.¹⁰²

Görsel dünyanın ve ekonomik düzenin en dikkat çeken, tüketiciye pek çok davranış kodu ileten reklamlar da çocukların kimlik oluşumlarını ve düşünce biçimlerini şekillendirmektedir.^{103, 104} Tanıtımlarda algılama eşiğinin altında bazı unsurlarla tüketicinin bilinçdışını hedefleyen subliminal (bilinçaltı) reklamlar da çocuklar üzerinde oldukça etkilidir ve hedef bilinçaltı iknadır. Gizli, maskelenmiş uyaranlar ile istenilen tarz davranışlara yönlendirme yapılmakta, zihne ne istenileceği ve nasıl karar verileceği iletilmektedir.¹⁰⁵ Reklamlar, ürünlerin özelliklerini abartılı biçimde anlatarak çocukların beklentilerini artırmaktadır. Özellikle çocukların boyunu uzattığı, onları güçlendirdiği mesajını ileten reklamlar ile içinden oyuncak çıkan gıda ürünleri çocukları her gördüğünü almaya özendirirken, markanın vurgulandığı reklamlar ise çocukları marka bağımlısı yapmakta ve maddi imkansızlıklar nedeniyle reklamlarda gördüğü özendiği ürünleri alamayan çocuklar ise mutsuz olmaktadır.⁵⁶

Televizyon çocukların cinsel gelişimlerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Televizyon ekranlarında sergilenen açık saçık sahneler, pornografik görüntüler, çocuklardaki cinsel dürtülerin erken uyarılmasına yol açmakta, gelişim çağlarına uygun olmayan davranışlara özendirilmektedir. Cinselliğin toplumumuzda bir tabu olduğu göz önüne alınırsa; erken uyarılmış olan cinsel dürtülerin baskısı ile toplumun değer ve normlarının engellemesi karşısında kalan çocuk şaşkınlığa uğramakta ve psikolojik sıkıntı yaşamaktadır.⁹⁶

Görüldüğü üzere duygusal ve sosyal uyarıdan mahrum, gönderilen mesajların karşılıksız kaldığı, sorgulamanın mümkün olmadığı, tek yönlü iletişimin hakim olduğu televizyon karşısında günün büyük bir kısmını geçiren çocuklarda sosyalleşme yetersiz kalmakta, bu durum ise çevresiyle psiko-sosyal paylaşımlarda bulunamayan, fizyolojik gelişimlerine katkı sağlayacak etkinliklere katılmayan çocukların zamanla edilgen bir

kişilik yapısına bürünerek hayatın pek çok alanında pasif roller sergileyen bireyler haline gelmesine neden olmaktadır.⁹⁹

2.5. Televizyon İzleme İle İlgili Annelerin Tutum ve Davranışları

Çocuğun doğduğu andan itibaren ilk iletişime girdiği kişi anne ve babasıdır. Dolayısıyla ebeveynler çocukların yönlendirilmesinde çok önemlidir. Ancak günümüzde çocuğun tüm yaşamı boyunca büyük etkileri olan anneye ve babaya kitle iletişim araçları da katılmıştır. Geleneksel toplumlarda çocuğun çevresi oldukça sınırlı ve kontrol edilebilir uyarıcılardan oluşmaktayken; günümüzde çeşitlenen, hızlanan ve yaygınlaşan kitle iletişim araçlarının etkisiyle "sınırlı" bir çevre artık mümkün görünmemektedir ve birçok aile de kitle iletişim aracına karşı gereken bilinç düzeyine sahip değildir.^{30, 106}

Çocukların davranış şekilleri ebeveynlerin uygulamalarından, sahip olduğu amaç ve değerlerden etkilenmektedir.^{107, 108} Özellikle çocuklarla daha fazla zaman geçiren anneler televizyon seyretme konusunda çocuğa iyi bir model olmalıdır.¹⁰⁹ Onsekiz yaş altı çocuğu olan 253 anne ile yapılan, annelerin televizyon izleme konusundaki tutumlarının, bilgi düzeylerinin ve düşüncelerinin araştırıldığı bir çalışmada; ortalama iki saatin altında televizyon izleyen annelerin çocuklarının %54.6'sı ortalama iki saatin altında televizyon izlerken, ortalama iki saat ve üzerinde televizyon izleyen annelerin çocuklarının %67.7'si ortalama iki saat ve üzerinde televizyon izlediği belirlenmiş ve sonuç olarak annesi daha fazla televizyon izleyen çocukların, televizyon izleme süresinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha fazla olduğu tespit edilmiştir.³ Yine Yalçın ve ark.⁹ tarafından yapılan, Ankara' da okul öncesi ve ilköğretim olarak iki gruptan oluşan 350 çocuğun katıldığı, televizyon ile ilgili ebeveynlerinin bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendirmeye yönelik bir araştırmada, çocukların televizyon izleme

sürelerinin kardeş, baba ve annenin televizyon izleme süresi ile pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Batmaz ve Aksoy'un¹¹⁰ 509 aile ile yaptığı "Türkiye' de Televizyon ve Aile" isimli araştırması, “ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun çocuklarının televizyon izleme faaliyetine karışmadığını” ortaya koymuştur. Tokgöz'ün²¹ çocuğun tüketici davranışlarını incelendiği, Eskişehir ve Yozgat ilinde toplam 410 anne ile gerçekleştirdiği çalışmasında ise "Çocuklara televizyon programlarını izleme yönünden izin verme/vermeme" sorusuna yönelik annenin gördüğü eğitimin çocuğun televizyon izlemesi yönünden denetim uygulamada etkili olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi yüksek anneler televizyon izleme konusunda ya zaman zaman ya da devamlı denetim uygularken, eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuğun televizyonda izlediklerine pek karışmadığı, televizyonun ne verdiğini kavrayamadıklarından çocuk için televizyonun yararlı olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir.

Televizyon aracılığı ile tüketicilik davranışları etkilenen, ürünler, markalar, reklamlar hakkındaki bilgileri ve deneyimleri artan, çocuklar, ailenin satın alma kararlarında daha fazla rol almaktadırlar.¹¹¹ Yine Tokgöz'ün²¹ çalışmasında annelerin, çocuğun televizyon reklamından görüp istediği ürünü aldıkları; düşük eğitim düzeyindeki annelerin çocuklarının isteklerine daha kolaylıkla boyun eğdikleri, eğitim düzeyi yükseldikçe annelerin denetiminin arttığı ve çocuğun isteklerini yönlendirdikleri belirlenmiştir.

Annelerin ileride karşılaşılabilecek problemleri düşünmeden çocuklarını oyalayabilmek ve işlerini bitirebilmek için televizyonu bakıcı olarak kullanmaları, hatta mama yemeyen bebekler için mamayı televizyon başında yedirmeye çalışmaları, televizyon başında saatlerini geçiren çocukların reklamlara aldanarak abur cubur tüketmeleri olumsuz etkilere davetiye çıkartmaktadır.^{12, 30, 112} Beş-altı yaş grubu çocuğa

sahip ebeveynlerin, okul öncesi dönem çocuklarda beslenme konusuyla ilgili bilgi ve görüşlerini değerlendirmek amacıyla, nitel araştırma yöntemlerinden odak grup görüşmesi tekniği kullanılarak, alt sosyoekonomik düzeyden yedi, üst sosyo-ekonomik düzeyden altı anne olmak üzere toplam 13 anne ile yapılan bir çalışmada; "çocukların yeme alışkanlıkları üzerinde televizyonun etkisinin olup olmadığı" sorusuna üst sosyoekonomik düzey iki anne "Televizyon kullanmıyoruz. vaktimizi etkinlik yaparak ve çocuklarla oynayarak geçiriyoruz.", üç anne "Gördüğü her şeyi istiyor. Televizyon seyrederken daha çok yemek yer." ifadesini kullanırken, alt sosyoekonomik düzey bir anne "Reklamlardan gördüğünü istiyor.", bir anne "Televizyona dalıp gidiyor, yemeyi unutuyor.", bir anne "Arada televizyon izliyor, arada yiyor." Bir anne ise "Televizyon seyrederken dalıp gidiyor, ne kadar yediğini bilmiyor." şeklinde açıklamada bulunmuştur. Çocuklarda, yemek yeme ile ilgili karşılaştıkları problemlerin neler olduğu sorusuna alt sosyoekonomik düzey annelerin tümü "Abur cubur şeyler atıştırma" problemleri olduğunu bildirmişlerdir.¹¹³

Çocukları bir fantazi dünyasına çekerek gerçeklerden uzaklaştıran televizyon, çocukların gördükleri, duydukları sahneleri yaşamlarında uygulamaya koyarak kendilerine zarar vermelerine, sonunun nasıl olabileceğini bilmedikleri özkıyım davranışına yönelmelerine neden olabilmektedir.^{101, 114} Yedi-oniki yaş arası toplam 430 öğrencinin annesini kapsayan bir çalışmada "Bazı televizyon programları çocukların kendilerine zarar verebilecekleri özendirici mesajlar içermektedir" yargısına annelerin toplam olarak %80.23'ü katıldığını, %9.17'si kararsız kaldığını ve %10.6'sı katılmadığını ifade etmiştir.¹¹⁵

Toplumda yaşayan herkese özellikle de çocuklara yarardan çok zarar verdiği düşünülen televizyon yayınları birçok denetim mekanizmasıyla kontrol altına alınmaya çalışılmış, Radyo Televizyon Üst Kurulu tarafından çocuk ve gençleri televizyon

yayınlarının olumsuz etkilerinden korumak amacıyla Akıllı İşaretler Sembol Sistemi geliştirilmiştir. Belrivanlı ve ark.³ 18 yaş altı çocuğu olan 253 anne ile akıllı işaretler ve annelerin bunları bilme durumlarına ilişkin yaptığı araştırma bulguları annelerin akıllı işaretleri yeterli düzeyde bilmediklerini ve akıllı işaretlerden yeterince faydalanmadıklarını göstermiştir. Çarbuğa³⁵ tarafından gerçekleştirilen 290 ebeveynin katıldığı bir çalışmada ise, annelerin Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun "Akıllı İşaretler" adlı simge ve sembol sistemini dikkate alarak çocuklarını yaşlarına uygun olmayan yayınlardan uzak tutma oranları yüzde 92, ekrandaki uyarıcı işaretlerin farkında olmama oranı yüzde 2.06, ekrandaki uyarıcı işaretlerin farkında olma fakat çocuklarına gerekli yasağı koymama oranı yüzde 5.86 olarak tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi kontrolsüz ve bilinçsizce televizyon izleme alışkanlığı, fiziksel, sosyal, kültürel ve psikolojik ciddi problemlere yol açabilmekte, çocukların kişilik gelişimlerinin sağlıklı olmayan temeller üzerinde şekillenmesine neden olabilmektedir.²⁸ Bu nedenle gelişimin en hızlı olduğu okul öncesi dönemde çocukların algılama, bilgiyi değerlendirme özellikleri ile dış uyarılardan daha fazla etkilendikleri göz önünde tutularak çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının denetlenmesi ve annelerin çocuklarına daha fazla zaman ayırmalarının sağlanmasına yönelik çalışılması, televizyonun olumsuz yönleri konusunda toplumun bilinçlendirilmesini sağlamak önemlidir. Bu gerçekten hareketle bu konuda yapılacak çalışmalar ve elde edilecek bulgular ile bulguların analizi aileyi, çocuk-televizyon ilişkisinde yönlendirmede yol gösterici olacak ve her açıdan sağlıklı nesillerin yetişmesine katkı sağlayacaktır. Bu konuda pediatri hemşirelerinin bilimsel düzeyde sorunun çözümüne yönelik araştırma çalışmalarının geliştirilmesinde liderlik ve danışmanlık yapmaları, araştırmaların yürütülmesi ve araştırma sonuçlarının bakım alanlarına yansıtılması için girişimlerde bulunması oldukça önemli rol oynamaktadır.

2.6. 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerinde Televizyonun Olumsuz Etkilerini Önlemede Pediatri Hemşireliğinin Rolü

Pediatri hemşiresi, evrensel çocuk hakları ve profesyonel hemşirelik rolleri doğrultusunda 0-18 yaş arasındaki çocukların aile ve toplum içinde fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal yönden sağlıklı büyüme ve gelişmesi, hastalıklardan korunması ve sağlığının en üst düzeyine çıkarılması; hastalandığında hasta çocuğun tedavisi, bakımı ve rehabilitasyonundan sorumlu hemşiredir.¹¹⁶ Çocuğun sağlığını koruma ve geliştirme için bakımın her düzeyinde aileye rehberlik eder, sağlık eğitimini planlar, uygular.

Pediatri hemşireliğinde, çocuk ve adölesan sağlığının fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal yönden en üst düzeyde geliştirilmesi ve sürdürülmesine yönelik eğitim, danışmanlık, destek olma çocuk sağlığı hemşiresinin en önemli sorumluluklarından biridir ve yüksek düzeyde bağımsız hemşirelik fonksiyonlarının kullanımını gerektirir. Pediatri hemşiresinin çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal yönden hızlı bir gelişim süreci içinde olduğunu, doğumundan itibaren sürekli olarak ailenin inanç, değer, tutum ve uygulamalarından etkilendiğini bilmesi ve bakım verdiği çocuk ile aileyi holistik olarak değerlendirmesi, tüm bu özellikleri dikkate alması gereklidir.¹¹⁷

Sadece hastalığı ve hastalıklı bireye bakımı değil, sağlam bireyi ve sağlığı korumayı, geliştirmeyi de ön planda tutan hemşirelik, uygulamalı bir bilim olarak dinamik bir yapıya sahiptir. Yalnızca genel insan yaşantısı değil, aynı zamanda bireye özgü yaşantılar da hemşireliğin konu alanına girmektedir.^{118, 119} Bu doğrultuda gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelen, doğası gereği sadece yetişkinleri değil, dünyaya geldiği andan itibaren çevresinde gördüğü her şeyi anlamlandırma ve kavrama eğiliminde olan çocuklar üzerinde de önemli etkilere sahip olan televizyondan gelebilecek zararlardan çocukları koruyabilmek adına ebeveynlerin televizyonla ilgili

birtakım bilgilerin farkında olmalarını sağlamaya yönelik özellikle pediatri hemşirelerine önemli sorumluluklar düşmektedir.¹²⁰

Televizyon her tür içeriğine isteyen herkesin ulaşabileceğı yapıısıyla birtakım bilgilere zamanından önce ulaşılmasına bu durum ise çocuğun psikolojik, bilişsel, fiziksel, sosyal hazırlıkları tamamlanmadan birtakım bilgilerle muhatap olmasına, uyum problemleri yaşamasına neden olmaktadır.¹²⁰ Bu nedenle çocuklara ve ailelerine yönelik sistematik, holistik ve kapsamlı hemşirelik bakımını yöneten çocuk sağığı hemşireleri, evrensel çocuk hakları ve profesyonel hemşirelik rolleri doğrultusunda, çocuğun gelişimsel düzeyine uygun yöntemler seçerek çocuklara ve ailelere, bilinçsiz ve kontrolsüzce izlenen televizyonun, çocuk sağığı üzerindeki; davranışlar, cinsiyet - rol tanımı, benlik algısı, çocuk - aile ve toplum ilişkileri, şiddet eğilimi, tüketicilik, düşünme ve başarı, kültürel değerler gibi birçok sosyal ve bunun yanı sıra zihinsel pasifleşme, dikkat dağınıklığı gibi bilişsel, obezite, uyku ve göz sağığı, kas - iskelet sistemi problemleri gibi fiziksel etkileri konusunda eğitim vermesi, çocuğun aile ve toplum içinde gelişimini destekleyebilmek adına girişimlerde bulunması konu açısından oldukça önem arz etmektedir.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Türü

Araştırma televizyonun 1-6 yaş grubu çocukların hayatındaki yeri, çocuk sağlığına olumsuz yansımaları ile annelerin konu hakkında tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, Erzurum ili, Horasan ilçesi, Horasan Sağlık Grup Başkanlığı'na bağlı; Horasan Aile Sağlığı Merkezi ve Farabi Aile Sağlığı Merkezi'nde Mart 2013-Ocak 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini 2013 yılı Erzurum ili, Horasan ilçesi, Farabi Aile Sağlığı Merkezi'ne kayıtlı 1-6 yaş çocuklar (n=1948) ve Horasan Aile Sağlığı Merkezi'ne kayıtlı 1-6 yaş çocuklar (n=2429) olmak üzere toplam 4377 çocuk oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini evrenin bilindiği durumlarda kullanılan $n = \frac{(N \cdot t^2 \cdot p \cdot q)}{(d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q)}$ formülü ile tespit edilmiştir. Haziran - Eylül 2013 tarihleri arasında, Horasan Sağlık Grup Başkanlığı'na bağlı, Farabi Aile Sağlığı Merkezi (157) ile Horasan Aile Sağlığı Merkezi'ne (196) kayıtlı 1-6 yaş çocuğu olan yaklaşık 450 anneye ulaşılmış, fakat genel olarak dil faktörü nedeniyle iletişim güçlükleri olması, aile sağlığı merkezine başvuranlardan 1-6 yaş çocuğu olmayan ve zaman kısıtlılığı nedeniyle görüşmek istemeyen annelerin olması nedeniyle 353 anne ile araştırma örneklemini tamamlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak, daha önce yapılan araştırmalardan, literatür, arşiv taramalarından^{13, 14, 20, 56, 75, 78, 121} ve uzman kişilerin görüşlerinden yararlanılarak

oluşturulan soru formu kullanılmıştır (Ek 2). Araştırma verileri Haziran 2013-Eylöl 2013 tarihleri arasında elde edilmiştir.

Soru formu; demografik özelliklere, çocukların televizyon izleme durumlarına, annelerin televizyonun etkilerine ilişkin tutum ve davranışlarına yönelik bilgileri elde etmeye ilişkin, toplam 54 sorudan oluşan, dört aşamalı bir formdur.

Annelerin, 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutumlarını ölçmeye yönelik 13 soru bulunmaktadır ve her soru 0-1 arasında puanlanmıştır. Toplam tutum puanı 0-100 arasında bir puana dönüştürölerek kullanılmıştır. Puanın artması tutum düzeyinin arttığını göstermektedir. Toplam puanın hesaplanması; annelerin 13 sorudan aldıkları puanlar toplanarak 0-13 arasında ham puan elde edilmiş, ham puan toplam soru sayısına bölünerek 0-1 arasında puan elde edilmiştir. Daha sonra elde edilen değer 100 ile çarpılarak 0-100 arasında puana dönüştürölmüştür.

Annelerin, 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki davranışlarını ölçmeye yönelik 16 soru bulunmaktadır ve her soru “0-0.5-1” arasında puanlanmıştır. Davranış puanı, tutum puanında olduğu gibi 0-100 arasında bir puana dönüştürölerek kullanılmıştır. Puanın artması davranışın olumlu olduğunu göstermektedir.

Verilerin toplanması aşamasında araştırma ile ilgili açıklama yapıldıktan sonra katılmayı kabul eden annelere yüz yüze görüşme yöntemiyle soru formu uygulanmıştır. Soru formu, anneler tarafından araştırmacı ile aynı ortamda iken doldurulmuş ve teslim edilmiştir. Soru formunu eğitim düzeyi yüksek olan anneler kendileri doldurmuştur. Eğitim düzeyi düşük olan annelere ise soru formu araştırmacı tarafından okunarak doldurulmuştur.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin kodlanması ve değerlendirilmesi SPSS 15.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerin tanımlayıcı istatistiklerinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma, tanımlayıcı özelliklere göre gruplar arasındaki sayısal verilerin (Televizyon izlemeye ilişkin bilgi ve tutum puan ortalamalarının) karşılaştırılmasında bağımsız gruplarda t testi, Mann Whitney U testi, Bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi (ileri analiz olarak Tukey) ve Kruskal Wallis Analizi (ileri analiz olarak Bonferroni düzeltmeli Mann Whitney U testi), grupların kategorik verilerinin (Televizyon izleme süresi ve sorun yaşama durumunun dağılımlarının) karşılaştırılmasında ise Ki-kare (Pearson ve Yates düzeltmeli ki-kare) analizi kullanılmıştır. Önemlilik düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.^{122, 123}

3.6. Araştırmanın Etik İlkeleri

Araştırmaya başlamadan önce Erzurum Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik Kurul Başkanlığı'ndan onay (Ek 4) ve Erzurum Valiliği Halk Sağlığı Müdürlüğü'nden yasal izin alınmıştır (Ek 4). Araştırma kapsamına alınan 1-6 yaş çocuğa sahip annelere çalışma hakkında bilgi verilerek katılıp katılmama konusunda özgür oldukları, elde edilen verilerin gizli tutulacağı, başkalarına açıklanmayacağı, başka hiçbir yerde kullanılmayacağı ve istedikleri anda araştırmadan ayrılacakları belirtilerek sözel onamları alınmıştır.

3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği

Araştırma evreninde genel olarak dil faktörü nedeniyle iletişim güçlükleri olması, aile sağlığı merkezine başvuranlardan 1-6 yaş çocuğu olmayan ve zaman kısıtlılığı nedeniyle görüşmek istemeyen annelerin olması bu araştırmanın sınırlılığıdır.

Araştırma, ilçede bulunan iki aile sağlığı merkezine de başvuran anneler ile yürütüldüğü için araştırmanın sonuçları bu bölge için genellenebilir.

4. BULGULAR

Tablo 4.1. Annelerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Özellikler	Sayı	%
Yaş (29.84±5.61)		
18-24 Yaş	62	17.6
25-34 Yaş	215	60.9
≥ 35 Yaş (35-49 Yaş)	76	21.5
Eğitim Durumu		
Eğitimi yok	49	13.9
İlköğretim	197	55.8
Lise	66	18.7
Üniversite	41	11.6
Ailenin Ekonomik Düzeyi		
Gelir giderden az	87	24.6
Gelir gidere denk	225	63.8
Gelir giderden fazla	41	11.6
Aile Tipi		
Çekirdek aile	253	71.7
Geniş aile	100	28.3
Çalışma Durumu		
Evet	69	19.5
Hayır	284	80.5
Toplam	353	100

Araştırma kapsamındaki annelerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde; annelerin yaş ortalamasının 29.84±5.61 olduğu ve yarısından fazlasının (%60.9) 25-34 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Annelerin %55.8'inin ilköğretim mezunu, %80.5'inin çalışmadığı %63.7'sinin gelirinin giderine denk, %71.7'sinin çekirdek aileye sahip olduğu saptanmıştır (Tablo 4.1).

Tablo 4.2. Çocukların Özelliklerinin Dağılımları

Özellikler	Sayı	%
Toplam Çocuk Sayısı		
1 Çocuk	96	27.2
2 Çocuk	124	35.1
3 Çocuk	73	20.7
≥ 4 Çocuk	60	17.0
1-6 Yaş Grubu Çocuk Sayısı		
1 Çocuk	252	71.4
2 Çocuk	82	23.2
3 Çocuk	19	5.4
1-6 Yaş Grubu Çocukların Cinsiyeti		
Kız çocuğa sahip	145	41.1
Erkek çocuğa sahip	151	42.8
Her iki cinsiyete sahip	57	16.1
Küçük çocuk (n= 353)		
1 Yaş	32	9.1
2 Yaş	80	22.7
3 Yaş	82	23.2
4 Yaş	63	17.8
5 Yaş	49	13.9
6 Yaş	47	13.3
Küçük Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	169	47.9
Erkek	184	52.1
Ortanca çocuk (n= 100)		
2 Yaş	6	6.0
3 Yaş	6	6.0
4 Yaş	24	24.0
5 Yaş	28	28.0
6 Yaş	36	36.0
Ortanca Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	58	58.0
Erkek	42	42.0
Büyük çocuk (n= 19)		
3 Yaş	1	5.3
4 Yaş	1	5.3
5 Yaş	6	31.6
6 Yaş	11	57.9
Büyük Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	9	47.4
Erkek	10	52.6
Toplam	353	100

Annelerin %35.1' inin toplamda iki çocuğa sahip olduğu, %71.4'ünün ise 1-6 yaş grubu bir çocuğa sahip olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.2.).

Annelerin 1-6 yaş arası sahip olduğu çocukların %42.8' inin cinsiyetinin erkek, %41.1' inin kız, %16.1' inin ise her iki cinsiyete sahip çocukların oluşturduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.2.).

Annelerin %23.2'sinin 1-6 yaş arası en küçük çocuğunun üç yaşında, %36'sının 1-6 yaş arası ortanca çocuğunun altı yaşında, %57.9'unun 1-6 yaş arası en büyük çocuğunun ise altı yaşında olduğu saptanmıştır (Tablo 4.2.).

Annelerin 1--6 yaş arası en küçük çocuğunun %52.1'inin cinsiyetinin erkek olduğu, ortanca çocuğunun % 58'inin cinsiyetinin kız olduğu, en büyük çocuğunun %52.6'sının cinsiyetinin erkek olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.2.).

Tablo 4.3. Televizyon İzlemeye İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Özellikler	Sayı	%
Evdeki televizyon sayısı		
1 adet	269	76.2
2 ve üzerinde	84	23.8
Televizyonun çocukların ilgisini çekmeye başlama yaşı		
1 Yaş	160	45.3
2 Yaş	141	39.9
3 Yaş	39	11.0
4 Yaş ve üzeri	13	3.8
Çocuğunuz günde ortalama kaç saat televizyon izliyor?		
1 saat	86	24.4
2 saat	96	27.2
3 saat	78	22.1
4 saat ve üzeri	93	26.3
Çocukların en çok televizyon izlediği saatler		
Sabah	116	32.9
Öğle	141	39.9
Akşam	96	27.2

Tablo 4.3.'ün devamı

Özellikler	Sayı	%
Çocukların en çok sevdiği film/çizgi film konuları		
Sihir/doğaüstü	101	28.6
Savaş	68	19.3
Eğitici	142	40.2
Komedi	42	11.9
Çocukların reklam izleme durumu		
Evet	203	57.5
Bazen	108	30.6
Hayır	42	11.9
Çocukların ilgisini çeken reklam türleri		
Yiyecek	97	27.5
İçecek	25	7.1
Oyuncak	163	46.2
Diğer (temizlik ürünleri, çocuk ve müzik birlikte)	68	19.2
Genel olarak etkilenilen film/çizgi film kahramanlarının çocukların ilgisini çeken yönü		
Komik	107	30.3
Hayali	25	7.1
Güçlü	66	18.7
Sihirli	63	17.8
Hareketli	92	26.1
Çocukların televizyon kahramanlarından etkilendiği nitelikler		
Davranışları	180	51.0
Konuşma şekli	101	28.6
Jest ve mimikleri	62	17.6
Hiç biri	10	2.8
Çocukların televizyon, boyama, resim çizme ve oyun oynama kategorilerinden birini seçme durumu		
Televizyon	75	21.2
Boyama	47	13.3
Resim çizme	49	13.9
Oyun oynama	182	51.6
Televizyonda çocukların dikkatini çeken program türleri		
Reklam	42	11.9
Müzik	6	1.7
Belgesel	14	4.0
Çizgi film	231	65.4
Dizi/film	22	6.2
Çocuk programı	38	10.8
Toplam	353	100

Görüşülen annelerin tamamının evinde en az bir, %23.8'inin evinde ise iki veya daha fazla televizyon bulunduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.3.).

Annelerin ifadelerine göre televizyonun çocukların ilgisini çekmeye başlama yaşı %45.3'ünde bir yaş olarak bulunmuştur. Çocukların %24.4'ünün bir saat, %27.2'sinin iki saat, %22.1'inin üç saat, %26.3'ünün dört saat ve üzeri sürelerde televizyon izlediği belirlenmiştir. Çocukların %39.9'unun en çok öğle saatlerinde televizyon izledikleri, %40.2'sinin en çok eğitici temaları işleyen çizgi filmleri sevdikleri, %57.5'inin reklam izlemeyi sevdiği, %30.6'sının reklamları bazen izlemeyi sevdiği, %11.9'unun ise reklamları izlemeyi sevmediği saptanmıştır. Çocukların ilgisini çeken reklam türleri incelendiğinde %46.2'sinin oyuncak, %27.5'inin yiyecek, %7.1'inin içecek, %19.2'sinin diğer seçeneğinde belirttikleri temizlik ürünlerine yönelik olan ve çocuk ile müziğin birlikte kullanıldığı reklamlar olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.3.).

Genel olarak etkilenilen film/çizgi film kahramanlarının çocukların ilgisini çeken yönüne bakıldığında; %30.3'ünde komik, %7.1'inde hayali, %18.7'sinde güçlü, %17.8'inde sihirli, %26.1'inde hareketli kahramanlar olduğu görülmüştür (Tablo 4.3.).

Çocukların %51'inin televizyon kahramanlarının davranış, %28.6'sının konuşma, %17.6'sının jest ve mimik niteliklerinden etkilendikleri, bu özellikleri taklit ettikleri ve günlük yaşamlarına yansıttıkları tespit edilmiştir. Çocukların %2.8'inin ise hiçbir şekilde televizyon kahramanlarının davranış, konuşma, jest ve mimik kullanma gibi özelliklerinden etkilenmediği belirlenmiştir (Tablo 4.3.).

Çocukların televizyon, boyama, resim çizme ve oyun oynama kategorilerinden birini seçme durumu değerlendirildiğinde %51.6'sının oyun oynama, %21.2'inin televizyon izleme, %13.9'unun resim çizme ve %13.3'ünün boyama yapma aktivitesine öncelik verdiği saptanmıştır (Tablo 4.3.).

Televizyonda çocukların dikkatini çeken program türleri incelendiğinde %65.4'ünün çizgi film, %11.9'unun reklam, %10.8'inin çocuk programı, %6.2'sinin dizi/film, %4'ünün belgesel, %1.7'sinin ise müzik programları olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.3.).

Tablo 4.4. Çocukların Cinsiyete Göre Günlük Televizyon İzleme Sürelerine İlişkin Özelliklerin Dağılımı

Çocukların Günlük Televizyon İzleme Süreleri (Gün)					
Gruplar	n	Min	Max	$\bar{x}$	SS
Tüm Grup	353	1.00	4.00	2.50	1.13
Annelerin Sahip Olduğu Çocukların Cinsiyetine Göre					
Kız	145	1.00	4.00	2.39	1.10
Erkek	151	1.00	4.00	2.44	1.14

Çocukların günlük televizyon izleme süreleri incelendiğinde, annelerin ifadelerine göre tüm çocukların günlük ortalama 2.50 ± 1.13 saat televizyon izledikleri, kız çocuklarının 2.39 ± 1.10 saat, erkek çocuklarının 2.44 ± 1.14 saat televizyon izlediği saptanmıştır (Tablo 4.4.).

Tablo 4.5. Televizyon İzlemenin Çocuk Sağlığı Üzerine Etkilerinin Dağılımı

Sağlığa Etkiler	Sayı	%
Televizyon açıldığı zaman çocukların çevreye olan ilgisinin azalma durumu		
Evet	275	77.9
Hayır	78	22.1
Televizyonun çocuklarda davranış değişikliğine neden olma durumu		
Evet	289	81.9
Hayır	64	18.1
Kavga, şiddet içeren sahnelerin çocuklarda saldırgan kişilik eğilimine neden olma durumu		
Evet	135	38.2
Bazen	97	27.5
Hayır	121	34.3
Uzun süreli televizyon izleme halinde problem yaşama durumları		
Evet	216	61.2
Hayır	137	38.8
Uzun süreli televizyon izlediği durumlarda yaşanan sorunlar (n=216)		
Gözlerde yaşarma ve ağrı	95	26.9
Boyun ağrısı	26	7.4
Sırt ağrısı	14	4.0
Baş ağrısı	3	.8
Uyku sorunları	78	22.1

Tablo 4.5.'in devamı

Özellikler	Sayı	%
Televizyon reklamlarının çocukları tüketiciliğe yönlendirme durumu		
Evet	260	73.7
Hayır	93	26.3
Çocukların reklamlarda gördüğü sağlıksız besin öğelerini talep etme durumu		
Evet	251	71.1
Hayır	102	28.9
Çocukların televizyon açıldığı zaman karşısında bir şeyler yeme isteği		
Evet	177	50.1
Hayır	176	49.9
Çocukların televizyon izlerken yeme tarzı (n:177)		
Abur-cubur	121	68.4
Sebze-meyve	43	24.3
İçecek	13	7.3
Toplam	353	100

Televizyon açıldığı zaman çocukların %77.9'unun çevreye olan ilgisinin azaldığı, %22.1'inin çevreye olan ilgisinin azalmadığı, televizyonun çocukların %81.9'unda davranış değişikliğine neden olduğu, %18.1'inde ise davranış değişikliğine neden olmadığı belirlenmiştir (Tablo 4.5.).

Kavga, şiddet, gözyaşı içeren sahnelerin, çocukların %38.2'sinin her zaman, %27.5'inin bazen saldırgan kişiliğe eğilim gösterdikleri, %34.3'ünün de hiçbir zaman saldırgan kişiliğe eğilim göstermedikleri ortaya çıkmıştır (Tablo 4.5.).

Çocukların uzun süreli televizyon izlemeleri durumunda %61.2'sinin sağlık problemleri yaşadığı, %38.8'inin ise hiçbir sağlık problemi yaşamadığı; problem yaşayanların %26.9' unun gözlerde, %22.1'inin uyku düzeninde, %7.4'ünün boyun bölgesinde, %4'ünün sırt ve bel bölgesinde, %0.8'inin de baş ağrısı ile ilgili sıkıntılar yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 4.5.).

Televizyon reklamlarının çocukların %73.7'sini tüketiciliğe yönlendirdiği, %26.3' ünde ise böyle bir durumun söz konusu olmadığı görülmüştür (Tablo 4. 5.).

Çocukların %71.1'inin reklamlarda gördüğü sağlıksız besin öğelerini annelerinden talep ettikleri, %28.9'unun böyle bir talepte bulunmadığı saptanmıştır (Tablo 4. 5.).

Çocukların %50.1'inin televizyon açıldığı zaman karşısında bir şeyler yeme isteği duyduğu, % 49.9'unun böyle bir istek duymadığı belirlenmiştir. Televizyon izlerken yeme alışkanlığı olan çocukların % 68.4'ünün yeme tarzı abur cubur, %24.3'ünün sebze - meyve, %7.3'ünün içecek olarak tespit edilmiştir (Tablo 4. 5.).

Tablo 4.6. Çocukların Televizyon İzlemeleri Konusunda Annelerin Tutumlarının Dağılımı

Tutum Durumlarının Dağılımı	Sayı	%
Çocuğun izlediği yayınlardan etkilendiğini düşünme		
Evet	290	82.2
Hayır	36	10.2
Fikrim yok	27	7.6
Uygun olmayan içeriklerin televizyonda özendirici şekilde yayınlandığını düşünme		
Evet	287	81.3
Hayır	35	9.9
Fikrim yok	31	8.8
Televizyon yayınlarının bilinçaltı mesajlar ilettiğini düşünme		
Evet	208	58.9
Hayır	45	12.7
Fikrim yok	100	28.4
Televizyondaki bilinçaltı mesajların zamanla çocuğun davranışlarını etkilediğini düşünme		
Evet	214	60.6
Hayır	46	13.0
Fikrim yok	93	26.4
Uzun süre televizyon izlemenin çocuğunuzun fiziksel ve psikolojik gelişimine zarar verdiğini düşünme		
Evet	271	76.8
Hayır	41	11.6
Fikrim yok	41	11.6

Tablo 4.6.'nın devamı

Tutum Durumlarının Dağılımı	Sayı	%
Uzun süre televizyon izlemenin çocuğunuzun sosyal ve ahlaki gelişimine zarar verdiğini düşünme		
Evet	291	82.4
Hayır	37	10.5
Fikrim yok	25	7.1
Televizyon programlarının çocuğun kültürel gelişimini etkilediğini düşünme		
Olumlu	69	19.5
Olumsuz	155	43.9
Fikrim yok	129	36.6
Uzun süreli ve kontrolsüz televizyon izlemenin çocukları duyarsız ve tepkisiz hale getirdiğini düşünme		
Evet	247	70.0
Hayır	59	16.7
Fikrim yok	47	13.3
Televizyon yayınlarının aile içi iletişimi etkilediğini düşünme		
Olumlu	74	21.0
Olumsuz	176	49.9
Fikrim yok	103	29.1
Televizyonun çocuğun hayal dünyasını etkilediğini düşünme		
Olumlu	86	24.4
Olumsuz	134	38.0
Fikrim yok	133	37.6
Çocuğun dil becerilerini etkilendiğini düşünme		
Evet	198	56.1
Hayır	85	24.1
Fikrim yok	70	19.8
Televizyon reklamlarının çocuğun yeme alışkanlığını etkilediğini düşünme		
Olumlu	62	17.6
Olumsuz	190	53.8
Fikrim yok	101	28.6
Televizyon yayınlarında akıllı işaretlerin ne amaçla kullanıldığını bilme durumu		
Evet	184	52.1
Hayır	73	20.7
Kısmen	96	27.2
Toplam	353	100

Annelerin %82.2'si çocukların izlediği yayınlardan etkilendiğini, %10.2'si etkilenmediğini, %7.6'sı da konu hakkında fikrinin olmadığını ifade etmiştir (Tablo 4.6.).

Annelerin %81.3'ünün uygun olmayan içeriklerin televizyonda özendirici şekilde yayınlandığını düşündüğü, %9.9'unun yayınlanmadığını düşündüğü, %8.8'inin konu ile ilgili fikrinin olmadığı saptanmıştır (Tablo 4.6.).

Annelerin %58.9'u televizyon yayınlarının bilinçaltı mesajlar ilettiğini, %12.7'si iletmediğini, %28.4'ü herhangi bir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Annelerin %60.6'sı bilinçaltı mesajların zamanla çocuğun davranışlarını etkilediğini düşündüğünü, %13'ü etkilemediğini düşündüğünü, %26.4'ü ise fikrinin olmadığını ifade etmiştir (Tablo 4.6.).

Uzun süre televizyon izlemenin çocuğunun fiziksel ve psikolojik gelişimine zarar verdiğini düşünen anneler %76.8, zarar vermediğini düşünen anneler %11.6, konu ile ilgili fikri olmayan anneler %11.6 olarak, sosyal ve ahlaki gelişimine zarar verdiğini düşünen anneler %82.4, zarar vermediğini düşünen anneler %10.5, konu hakkında fikir sahibi olmayan anneler %7.1 olarak saptanmıştır (Tablo 4.6.).

Televizyon programlarının çocuğun kültürel gelişimini olumsuz etkilediğini düşünen anneler %43.9, olumlu etkilediğini düşünen anneler %19.5, konuya ilişkin bilgi sahibi olmayan anneler %36.6 olarak tespit edilirken, annelerin %70'inin uzun süreli ve kontrolsüz televizyon izlemenin çocukları duyarsız ve tepkisiz hale getirdiğini düşündükleri, %16.7'sinin bu düşünceye katılmadığı, %13.3'ünün ise konu hakkında fikir sahibi olmadığı saptanmıştır (Tablo 4.6.).

Televizyon yayınlarının aile içi iletişimi olumlu etkilediğini düşünen anneler %21, olumsuz etkilediğini düşünen anneler %49.9, fikri olmayan anneler %29.1 olarak, çocuğun hayal dünyasını olumlu etkilediğini düşünen anneler %24.4, olumsuz

etkilediğini düşünen anneler %38, konu hakkında fikri olmayan anneler %37.6 olarak saptanmıştır (Tablo 4.6.).

Annelerin %56.1'inin çocuğun dil becerilerinin etkilendiğini düşündüğü, %24.1'inin etkilenmediğini düşündüğü, %19.8'inin ise fikrinin olmadığı görülmüştür.

Televizyon reklamlarının çocuğun yeme alışkanlığını olumlu etkilediğini düşünen anneler %17.6, olumsuz etkilediğini düşünen anneler %53.8, konu hakkında fikri olmayan anneler %28.6 olarak saptanmıştır (Tablo 4.6.).

Televizyon yayınlarında akıllı işaretlerin hepsinin ne amaçla kullanıldığını bilen anneler %52.1, kısmen bilen anneler %27.2, hiç birini bilmeyen anneler %20.7 olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.6.).

Tablo 4.7. Çocukların Televizyon İzlemeleri Konusunda Annelerin Davranışlarının Dağılımı

Davranış Durumlarının Dağılımı	Sayı	%
Çocuğun odasında televizyon bulunma durumu		
Var	49	13.9
Yok	304	86.1
Çocuğun günde ortalama kaç saat televizyon izlediği		
1 saat	86	24.4
2 saat	96	27.2
3 saat	78	22.1
4 saat ve üzeri	93	26.3
Çocuğun televizyon programlarını genellikle kiminle izlediği		
Ailece	112	31.7
Kardeşleri ile	160	45.4
Yalnız	81	22.9
Çocuğun televizyon izlerken yönlendirilme durumu		
Evet, her zaman	120	34.0
Bazen	118	33.4
Hayır, hiçbir zaman	115	32.6
Çocuğun televizyonu gözetim altında izleme durumu		
Evet, her zaman	119	33.7
Bazen	140	39.7
Hayır, hiçbir zaman	94	26.6

Tablo 4.7.'nin devamı

Davranış Durumlarının Dağılımı	Sayı	%
Televizyon seçimine neden olan durum		
Eğitici-öğretici	24	6.8
Televizyon izlemeyi çok seviyor	103	29.2
Oyun akranı yok	59	16.7
Oyun oynayacak ortam yok	53	15.0
İlgilenecek zamanım yok	52	14.7
Evde oyalamanın en kolay yolu	45	12.7
Yemek yedirmenin kolay yolu	17	4.9
Televizyonu ödül-ceza aracı olarak kullanma durumu		
Evet, her zaman	32	9.0
Bazen	80	22.7
Hayır, hiçbir zaman	241	68.3
Çocuğa yemek yedirmekte aracı olarak televizyonu kullanma durumu		
Evet	176	49.9
Hayır	177	50.1
Çocuğa televizyonda izlediği sahneleri açıklama durumu		
Evet, her zaman	93	26.3
Bazen	174	49.3
Hayır, hiç bir zaman	86	24.4
Televizyonu kapatarak belirli bir sınırlama getirme durumu		
Evet, her zaman	104	29.5
Bazen	183	51.8
Hayır, hiçbir zaman	66	18.7
Televizyonu oyalama aracı olarak kullanma durumu		
Evet, her zaman	230	65.2
Bazen	79	22.4
Hayır, hiçbir zaman	44	12.4
Televizyon izlerken programları gelişigüzel açma durumu		
Evet, her zaman	76	21.5
Bazen	122	34.6
Hayır, hiçbir zaman	155	43.9
Televizyon izlerken akıllı işaretlere göre hareket etme durumu		
Evet, her zaman	156	44.2
Bazen	117	33.1
Hayır, hiçbir zaman	80	22.7
İzlenen yayınlarda şiddet, cinsellik ya da korku sahneleri olduğu zaman yapılan eylem		
Ortamdan uzaklaştırma	53	15.0
Kanal değiştirme	279	79.0
İzlemeye devam etme	21	5.9

Tablo 4.7.'nin devamı

Davranış Durumlarının Dağılımı	Sayı	%
Çocuğun istediği zaman kendisinin televizyonu açabilme durumu		
Evet	251	71.1
Hayır	102	28.9
Anneler için televizyona yönelme davranışının nedeni		
Eğitici-Öğretici	69	19.6
Eğlendirici	129	36.6
Zaman Geçirme	155	43.9
Toplam	353	100

Çocukların %86.1'inin odasında televizyon bulunmadığı, %13.9'unun odasında televizyon bulunduğu, televizyon programlarını çocukların %45.4'ünün kardeşleri ile, %31.7'sinin ailesi ile, %22.9'unun yalnız izlediği, televizyon izlerken çocukların %34'ünün her zaman, %33.4'ünün bazen yönlendirildiği, %32.6'sının hiçbir zaman yönlendirilmediği, %33.7'sinin her zaman, %39.7'sinin bazen gözetim altında televizyon izlediği, %26.6'sının ise hiçbir zaman televizyon izlerken denetlenmediği tespit edilmiştir (Tablo 4.7.).

Annelerin %29.2'si çocuğunun televizyon izlemeyi sevmesi, %16.7'si oyun akranı olmaması, %15'i oynayacak ortam olmaması, %14.7'si ilgilenecek zaman bulamaması nedeniyle, %12.7'si evde oyalayabilmek için, %6.8'i eğitici olduğunu düşündüğü için, %4.9'u ise yemek yedirebilmek için televizyon seçiminde bulunduklarını belirtmiştir (Tablo 4.7.).

Televizyonu, ödül-ceza aracı olarak her zaman kullanan anneler %9, bazen kullanan anneler %22.7, hiçbir zaman kullanmayan anneler %68.3, yemek yedirmekte aracı olarak kullanan anneler %50.1, kullanmayan anneler %49.9 olarak saptanmıştır (Tablo 4.7.).

Annelerin %49.3'ünün çocuğa televizyonda izlediği sahneler hakkında bazen, %26.3'ünün her zaman açıklama yaptığı, %24.4'ünün hiçbir zaman açıklamada bulunmadığı tespit edilmiştir (Tablo 4.7.).

Televizyonu kapatarak her zaman belirli bir sınırlama getiren anneler %29.5, bazen sınırlama getiren anneler %51.8, hiçbir zaman sınırlama getirmeyen anneler %18.7 olarak saptanmıştır (Tablo 4.7.).

Televizyonu oyalama aracı olarak kullanmayan anneler %12.4, her zaman kullanan anneler %65.2, bazen kullanan anneler ise %22.4 olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.7.).

Oyalamak amacı ile açtığı televizyon programlarını annelerin %21.5'i her zaman, %34.6'sı bazen gelişigüzel açtığını, %43.9'u hiçbir zaman gelişigüzel açmadığını ifade etmiştir (Tablo 4.7.).

Annelerin %44.2'sinin televizyon izlerken her zaman, %33.1'inin ise bazen akıllı işaretlere göre hareket ettiği, %22.7'sinin de hiçbir zaman akıllı işaretlere göre hareket etmediği saptanmıştır (Tablo 4.7.).

İzlenen yayınlarda şiddet, cinsellik ya da korku sahneleri olduğu zaman annelerin %79'unu kanal değiştirdiği, %15'inin ortamdan uzaklaştırdığı, %5.9'unun müdahale etmediği izlemeye devam ettiği belirlenmiştir (Tablo 4.7.).

Annelerin %71.1'i çocuğunun istediği zaman kendisinin televizyonu açabildiğini, %28.9'u ise açamadığını ifade etmiştir (Tablo 4.7.).

Annelerin %19.6'sı eğitici, %36.6'sı eğlendirici, %43.9'u ise zaman geçirebilmek için televizyon izleme davranışına yöneldiğini ifade etmiştir (Tablo 4.7.).

Tablo 4.8. Annelerin 1 - 6 Yaş Grubu Çocukların Televizyon İzleme Konusundaki Tutum ve Davranış Puan Ortalamalarının Dağılımı

Puan Türü	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{x} \pm SS$
Tutum Puanı	0	100.00	62.00 $\pm$ 25.25
Davranış Puanı	6.25	90.63	46.12 $\pm$ 16.18

Annelerin 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki en düşük tutum puanı 0, en yüksek 100, annelerin 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki davranış puanı ise en düşük 6.25, en yüksek 90.63 olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.8.)

Tablo 4.9. Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre 1 - 6 Yaş Grubu Çocukların Televizyon İzleme Konusunda Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Anneye İlişkin Özellikler	Sayı	%	$\bar{x} \pm SS$	Test Değeri	Anlamlı Fark
Yaş Grupları					
18-24 Yaş	62	17.6	62.28 $\pm$ 24.75	F= .008	
25-34 Yaş	215	60.9	61.86 $\pm$ 25.36	(sd:2/350/352)*	
≥ 35 Yaş	76	21.5	62.15 $\pm$ 25.64	p= .992	
Eğitim Durumu					
Eğitimi yok ^a	49	13.9	45.84 $\pm$ 26.78		
İlköğretim ^b	197	55.8	59.23 $\pm$ 25.03	F = 20.543	a < b < c,d
Lise ^c	66	18.7	70.51 $\pm$ 18.13	(sd: 3/349/352)	
Üniversite ^d	41	11.6	80.86 $\pm$ 17.38	p= .000	
Çalışma Durumu					
Evet	69	19.5	76.03 $\pm$ 19.28	t = 6.306**	
Hayır	284	80.5	58.59 $\pm$ 25.37	(sd: 351) p= .000	
Ailenin Ekonomik Düzeyi					
Gelir giderden az ^a	87	24.7	52.87 $\pm$ 27.15	F= 10.641	a < b,c
Gelir giderden fazla ^b	41	11.6	73.17 $\pm$ 24.03	(sd:2/350/352)	
Gelir gidere denk ^c	225	63.7	63.49 $\pm$ 23.62	p= .000	

Tablo 4.9.'un devamı

Aile Tipi					
Çekirdek aile ^a	253	71.7	65.19±23.89	t = 3.851	a< b,c
Geniş aile ^b	100	28.3	53.92±26.86	(sd: 351) p= .000	
1-6 Yaş Arası Sahip Olduğu Çocuk Sayısı					
1 Çocuk ^a	252	71.4	64.41±24.04	KW= 13.647***	a,b > c
2 Çocuk ^b	82	23.2	59.57±25.81	(sd: 2)	
3 Çocuk ^c	19	5.4	40.49±28.53	p= .001	
1-6 Yaş Arası Sahip Olduğu Çocukların Cinsiyeti					
Kız çocuğa sahip ^a	145	41.1	64.14±24.76	F= 6.640	a,b > c
Erkek çocuğa sahip ^b	151	42.8	64.09±23.21	(sd:2/350/352)	
Her iki cinsiyete sahip ^c	57	16.1	51.01±28.99	p= .001	

* F: Bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Serbestlik derecesi sd; Gruplararası sd/grup içi sd/ toplam sd sırası ile verilmiştir.
** t: Bağımsız gruplarda t testi
*** KW: Kruskal Wallis Analizi

Annelerin sosyodemografik özelliklerine göre 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasındaki fark; anne yaşı, eğitim durumu, ailenin ekonomik düzeyi ve sahip oldukları çocukların cinsiyeti değişkenlerine göre bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA, ileri analiz Tukey HSD), annenin çalışma durumu ve aile tipi değişkenlerine göre bağımsız gruplarda t testi (= iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi), sahip oldukları 1 - 6 yaş grubundaki çocuk sayısına göre ise Kruskal Wallis analizi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir (Tablo 4.9.).

Annelerin yaş gruplarına göre 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir (p>0.05, Tablo 4.9.) .

Annelerin eğitim durumuna göre 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır (p<0.001). Farkın

hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; eğitimi olmayan annelerin tutum puan ortalamalarının tüm gruplardan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ($p<0.01$), ilköğretim mezunu olan annelerin tutum puan ortalamalarının da lise ve üniversite mezunlarına göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ($p<0.01$), lise ve üniversite mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları arasında ise anlamlı fark olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$, Tablo 4.9.).

Annelerin çalışma durumuna göre 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.001$), çalışan annelerin 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamalarının, çalışmayan annelerin tutum puan ortalamalarına göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.001$, Tablo 4.9.).

Ailenin ekonomik durumuna göre, annelerin 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($p<0.001$) Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; aile geliri giderlerinden az olan annelerin tutum puan ortalamalarının hem geliri gidere denk olanlara hem de geliri giderinden fazla olanlara göre daha düşük olduğu ($p<0.01$), diğer ikili gruplar arasındaki farkın ise anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$, Tablo 4.9.).

Aile tipine göre annelerin 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu, çekirdek aile yapısına sahip olan annelerin tutum puan ortalamalarının geniş aile yapısına sahip olan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.001$, Tablo 4.9.).

Annelerin 1-6 yaş arasında sahip oldukları çocuk sayısına göre çocukların televizyon izlemesine yönelik tutum puanları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.01$) saptanmıştır. Farkı belirlemek için yapılan ileri analizde (bir çocuk ile iki

çocuğa sahip gruplar arasındaki fark için Tukey, bir ve iki çocuğa sahip grup ile üç çocuğa sahip gruplar arasındaki fark için Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U analizi); bir ve iki çocuğa sahip olan annelerin tutum puan ortalamalarının üç çocuğa sahip olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0.05$), diğer ikili gruplar arasında ise anlamlı fark olmadığı [bir ve iki çocuğa sahip annelerin tutum puan ortalamaları arasında ise fark olmadığı] bulunmuştur ($p>0.05$ Tablo 4.9.).

Annelerin sahip oldukları 1-6 yaş arasında çocuklarının cinsiyetine göre de televizyon izlemeye yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.01$) belirlenmiştir. Farkı belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; her iki cinsiyette çocuğa sahip olan annelerin tutum puan ortalamalarının yalnız kız ve yalnız erkek çocuğa sahip olan annelere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu ($p<0.01$), yalnız kız ve yalnız erkek çocuğuna sahip olan grupların arasında ise fark olmadığı görülmüştür ($p>0.05$, Tablo 4.9.).

Tablo 4.10. Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre 1 - 6 Yaş Grubu Çocukların Televizyon İzleme Konusunda Davranış Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Anneye İlişkin Özellikler	Sayı	$\bar{x}\pm SS$	Test Değeri	Anlamlı Fark
Yaş Grupları				
18-24 Yaş ^a	62	52.62±17.35	F= 8.158	a > b, c
25-34 Yaş ^b	215	45.80±15.05	(sd:2/350/352)	
≥ 35 Yaş ^c	76	41.74±16.80		
Eğitim Durumu				
Eğitimi yok ^a	49	36.67±14.37	F = 21.753 (sd:2/350/352)	a < b < c, d
İlköğretim ^b	197	43.69±14.96		
Lise ^c	66	52.98±14.11		
Üniversite ^d	41	58.08±16.49		
Çalışma Durumu				
Evet	69	76.03±19.28	t = 6.306	
Hayır	284	58.59±25.37	(sd: 351)	

Tablo 4.10.'un devamı

Ailenin Ekonomik Düzeyi					
Gelir giderden az ^a	87	40.27±15.82	F= 12.256	.000	a < c < b
Gelir giderden fazla ^b	41	54.57±16.57	(sd:2/350/352)		
Gelir gidere denk ^c	225	46.85±15.47			
Aile Tipi					
Çekirdek aile	253	65.19±23.89	t = 3.851	.000	
Geniş aile	100	53.92±26.86	(sd: 351)		
1-6 Yaş Arası Sahip Olduğu Çocuk Sayısı					
1 Çocuk ^a	252	48.64±16.22	KW= 25.532	.000	a > b > c
2 Çocuk ^b	82	41.58±14.44	(sd: 2)		
3 Çocuk ^c	19	32.40±11.52			
1-6 Yaş Arası Sahip Olduğu Çocukların Cinsiyeti					
Kız çocuğa sahip ^a	145	48.49±16.13	F= 10.460	.000	a,b > c
Erkek çocuğa sahip ^b	151	47.10±16.09	(sd:2/350/352)		
Her iki cinsiyete sahip ^c	57	37.50±13.79			

Annelerin tanımlayıcı özelliklerine göre 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasındaki fark; anne yaşı, eğitim durumu, gelir durumu ve sahip oldukları çocukların cinsiyeti değişkenlerine göre bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA, ileri analiz Tukey HSD), annenin çalışma durumu ve aile tipi değişkenlerine göre bağımsız gruplarda t testi sahip oldukları 1-6 yaş grubundaki çocuk sayısına göre ise Kruskal Wallis (ileri analiz olarak Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi ve Tukey) analizi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir (Tablo 4.10.).

Annelerin yaş gruplarına göre 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu ($p < 0.001$, Tablo 4.18.), ileri analiz olarak yapılan Tukey analizinde farkın 18-24 yaş grubundan kaynaklandığı belirlenmiştir. 18-24 yaş grubundaki annelerin davranış puanlarının diğer yaş gruplarına

(hem 25-34 yaş hem de 35 yaş ve üzerinelere) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.01$, Tablo 4.10.).

Annelerin eğitim durumuna göre 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0.001$, Tablo 4.11.). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; eğitimi olmayan annelerin davranış puan ortalamalarının ilköğretim mezunlarından anlamlı ($p<0.05$), lise ve üniversite mezunlarından anlamlı olarak daha düşük olduğu ($p<0.001$), ilköğretim mezunu olan annelerin davranış puan ortalamalarının da lise ve üniversite mezunlarından anlamlı olarak daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0.001$). Lise ve üniversite mezunu olan annelerin davranış puan ortalamaları arasında ise anlamlı düzeyde fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$, Tablo 4.10.).

Annelerin çalışma durumuna göre 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.001$, Tablo 4.10.), çalışan annelerin davranış puan ortalamalarının çalışmayan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Ailenin ekonomik durumuna göre, annelerin 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0.001$, Tablo 4.11). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; aile geliri giderlerinden az olan annelerin davranış puan ortalamalarının hem geliri gidere denk ($p<0.01$) olanlara hem de geliri giderinden fazla ($p<0.001$) olanlara göre çok anlamlı düzeyde daha düşük olduğu, geliri gidere denk olanların davranış puanlarının da geliri giderden fazla olanlara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$, Tablo 4.10.).

Aile tipi çekirdek aile olan annelerin 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamalarının geniş aile yapısına sahip olan annelere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.001$, Tablo 4.10.).

Annelerin 1-6 yaş arasında sahip oldukları çocuk sayısına göre çocuklarının televizyon izlemesi konusundaki davranış ortalamaları anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0.001$, Tablo 4.10.). Farkı belirlemek için yapılan ileri analizde; bir çocuğa sahip olan annelerin davranış puan ortalamalarının hem iki çocuğa sahip olan (Tukey, $p<0.01$), hem de üç çocuğa sahip (U, $p<0.001$) olan annelere göre, iki çocuk sahibi olan annelerin davranış puan ortalamalarının da üç çocuk sahibi olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$, Tablo 4.10.).

Annelerin sahip oldukları 1-6 yaş arasında çocuklarının cinsiyetine göre de televizyon izlemeye yönelik davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.01$, Tablo 4.10.). Farkı belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; her iki cinsiyette çocuğa sahip olan annelerin davranış puan ortalamalarının yalnız kız ve yalnız erkek çocuğa sahip olan annelerin davranış puan ortalamalarına göre ileri düzeyde anlamlı olarak daha düşük olduğu ($p<0.001$), yalnız kız ve yalnız erkek çocuğuna sahip olan grupların davranış puan ortalamaları arasında ise fark olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$, Tablo 4.10.).

Tablo 4.11. Çocukların Özellikleri ve Çocuğun Odasında Televizyon Bulunmasına Göre Televizyon İzleme Sürelerinin Karşılaştırılması (s: 353)

Özellikler	TV İzleme Süresi				χ^2	P
	1 saat/gün		≥ 2 saat/gün			
	s	%	s	%		
1-6 Yaş Arası Çocuk Sayısı						
1 Çocuk	72	28.6	180	71.4	8.608	.014
2 Çocuk	12	14.6	70	85.4		
3 Çocuk	2	10.5	17	89.5		

Tablo 4.11'in devamı

1-6 Yaş Arası Çocukların Cinsiyeti						
Kız çocuğa sahip	39	26.9	106	73.1	5.391	.067
Erkek çocuğa sahip	40	26.5	111	73.5		
Her iki cinsiyete sahip	7	12.3	50	87.7		
Çocuğun Odasında Televizyon Olma Durumu						
Yok	77	25.3	227	74.7	1.110*	.292
Var	9	18.4	40	81.6		

*Yates düzeltmeli ki-kare analizi (hücrelerde 25'den küçük gözlenen sayı bulunmaktadır.)

Annelerin sahip olduğu çocukların özellikleri ve çocuğun odasında televizyon bulunma durumuna göre televizyon izleme sürelerinin dağılımı arasındaki fark Ki-kare analizi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Annelerin sahip olduğu 1-6 yaş arası çocuk sayısına göre çocuklarının günlük televizyon izleme sürelerinin dağılımı arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$, Tablo 4.11.), yapılan ileri analizde farkın bir çocuk sahibi olan gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir. (Satır ki - karesi yüksek olan bir çocuk sahibi olan anne grubu analiz dışında bırakılarak yapılan ileri ki - kare analizinde gruplar arasında anlamlı fark olmadığı (Yates ki - kare: .010, $p: 0.922$), farkın ilk gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir). Çocukların günde 2 saatten fazla televizyon izlediğini ifade eden bir çocuğa sahip olan annelerin (%71.4) oranının, iki (%85.4) ve üç çocuğa sahip olan annelerin oranına (% 89.5) göre daha düşük olduğu bulunmuştur (Tablo 4.11.).

Annelerin sahip olduğu çocuklarının cinsiyet ve çocuğun odasında televizyon bulunma durumuna göre çocukların günlük televizyon izleme sürelerinin dağılımı arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$, Tablo 4.11.).

Tablo 4.12. Çocukların Televizyon İzleme Sürelerine Göre Sağlık Sorunu Yaşama Durumunun Karşılaştırılması (n: 353)

TV İzleme Süresi	Sağlık Sorunu Yaşama Durumu				χ^2	p
	Evet		Hayır			
	s	%	s	%		
1 saat/gün	31	36.0	55	64.0	30.268	.000
≥2 saat/gün	185	69.3	82	30.7		

Çocukların televizyon izleme sürelerine göre sağlık sorunu yaşama durumunun dağılımları arasındaki fark Ki-kare (Pearson) analizi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Günde 2 saatten fazla televizyon izlediğini ifade eden annelerin çocuklarında sağlık sorunu yaşadığını ifade edenlerin oranının (%69.3), günde bir saat televizyon izleyenlere (% 36) göre anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.001$, Tablo 4.12.).

5. TARTIŞMA

Yaşamları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan televizyon yoluyla çocuklar, olumlu mesajlar alabildikleri gibi, olumsuz mesajlar da alabilmektedirler. Çocukların psikososyal ve zihinsel açıdan zayıf olmaları, yaşadıklarını yetişkinler gibi sorgulayamamaları, şahit oldukları görüntülerin ya da tutumların etkisinde daha kolay kalmalarına ve bunları çevrelerine yansıtmalarına yol açmaktadır.

Bir-altı yaş grubu çocukların hayatındaki yeri, çocuk sağlığına olumsuz yansımaları ve buna bağlı çocukların uygunsuz davranışlar gösterme potansiyelleri ile annelerin bu konuya yönelik görüşlerinin, tutum ve tutumlarının belirlenerek, ebeveynlerin konu hakkındaki tutum eksikliğinin tespit edilmesi ve zararlı unsurlar içeren televizyon programlarından çocukların korunması amacıyla tanımlayıcı olarak yapılan bu çalışma bulguları literatür verileri ile tartışılmıştır.

Günümüzde bazı evlerde birden fazla televizyon bulunmakta ve evdeki televizyon sayısı arttıkça çocuklar istedikleri programları daha kolay seyredebilmekte, televizyondan farklı biçimlerde etkilenmekte, izleme alışkanlıklarının kontrol ve denetimleri güçleşmektedir.^{99, 115} Araştırmamızda evde bir adet televizyon bulunma oranı %76.2, iki adet ve üzeri televizyon bulunma oranı %23.8 olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmada iki adet ve üzeri televizyon bulunma oranının, bir adet televizyon bulunma oranına göre düşük olmasında, ailelerin gelir durumunun çoğunluk olarak gelirin gidere denk olduğu orta dereceli ekonomiye sahip olmaları ile açıklanabilir (Tablo 4.3.).

Televizyon, görsel ve işitsel duylara birlikte hitap etme özelliği ile küçük yaşlardan itibaren çocuğun ilgisini çekmeye başlamaktadır. Çalışma bulgularında %45.3 oranla bir yaşından itibaren, %39.3 ile iki yaşından itibaren televizyonun çocukların ilgisini çekmeye başladığı görülmüştür (Tablo 4.3.).

Araştırmada günlük ortalama bir saat televizyon izleyen çocukların oranı %24.4, iki saat ve üzeri izleyenlerin oranı %75.6 olarak saptanmıştır (Tablo 4.3.). Arslan'ın¹²⁴ çocuğun cinsiyeti, annenin öğrenim durumu, çocuğun reklamları izleme sıklığı değişkenlerine göre, çocuğun tüketici davranışlarına ilişkin sorular arasında fark bulunup bulunmadığı araştırmak amacıyla 5-6 yaş grubu çocuklar ve ebeveynleri ile yaptığı çalışmasında hafta içi bir-iki saat televizyon izleyenlerin oranı %37.5, iki saat ve üzeri izleyenlerin %60.1, hafta sonu ise bir-iki saat izleyenlerin oranı %18.10, iki saat ve üzeri izleyenlerin oranı %80.4 olarak bulunmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgular hafta içi ve sonu olarak ayrı değerlendirilmesine rağmen araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir ve çocukların yarısından fazlasının televizyon karşısında her gün iki saat veya daha fazla zaman geçirdikleri görülmektedir. Bu durum ise çocukların uzun süre televizyonun olumsuz etkilerine maruz kalabileceklerini, rehberliğin doğru ve yeterli bir şekilde yapılmadığı takdirde birtakım olumsuz sonuçların ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Çocukların televizyon izleme saatleri genellikle birbirine yakın olmakla birlikte sabah ve öğle zaman dilimlerinde daha yüksek bulunmuştur (Tablo 4.3.). Bu saatlerde çocuklara yönelik program türlerinin daha fazla yayınlanması bu bulgunun nedeni olarak düşünülebilir.

Çalışmada çocukların %57.5'inin "her zaman", %30.6'sının "bazen" reklamları izlediği belirlenmiştir (Tablo 4.3.). Karaca ve ark.'nın⁵⁶ ailelerin televizyon reklamlarının çocuklar üzerindeki etkilerini algılamalarını etik açıdan değerlendirmek amacıyla yaptığı araştırmasına göre çocukların %59' u, Özakar ve Koçak'ın¹⁴ 3 - 6 yaş grubu çocukların televizyon izleme sıklığı, yayınlanan programların içeriğinin belirlenmesi, çizgi film, film ve reklamlardaki şiddetin çocukların saldırgan

davranışlarına etkisini incelediği çalışmasına göre ise çocukların %92.6'sı reklamları izlemektedir.

Araştırmada çocukların ilgisini %46.2 oyuncak reklamlarının, %34.6 gıda reklamlarının, %19.3 diğer (temizlik ürünleri, çocuk ve müziğin birlikte kullanıldığı) reklamların çektiği saptanmıştır (Tablo 4.3.). Yapılan başka çalışmalarda da en fazla dikkat çeken reklamların oyuncak olduğu, bu seçeneği sırasıyla yiyecek, içecek ve diğer seçeneğinde belirtilen reklamlar şeklinde olduğu görülmektedir.^{56, 124}

Araştırmada, televizyonda en çok çocukların dikkatini çeken program türünün %65.4 çizgi filmlerin olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.3.). Can'a⁵⁰ göre çizgi filmler görsel ve işitsel özellikleri nedeniyle okul öncesi çocuklar tarafından büyük bir ilgiyle izlenmektedir. Başal'ın¹²⁵ 3-6 yaş çocukların günlük yaşamlarında "Televizyon" ve "Televizyon ile ilgili ana-baba görüşleri" isimli çalışmasında, 3-6 yaş grubundaki çocukların %53.85'inin televizyonda daha çok çizgi film izlemeyi tercih ettikleri, yine Aşçı'nın¹²⁶ çalışmasında da çocukların %63.3'ünün televizyonda en çok çizgi film izledikleri saptanmıştır.

Araştırmada çizgi film kahramanlarının %30.3 komik, %26.1 hareketli, %18.7 güçlü olma niteliklerinin çocuğun dikkatini çeken özellikler olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.3.). Aşçı'nın¹²⁶ çalışmasına göre çocukların %67.6'sı komik oldukları için, %27.3'ü hareketli oldukları için, %20.6'sı güçlü oldukları için genelde çizgi film karakterlerini sevmektedirler.

Özellikle erken çocukluk döneminde çocuğun hayatında önemli bir yere sahip olan oyun aracılığı ile çocuk zihinsel, bedensel, sosyal gelişimini yansıtmaktadır.¹²⁷ Çocukların televizyon, boyama, resim çizme ve oyun oynama kategorilerinden birini seçme durumlarına bakıldığında %51.6 ile oyun oynamanın tercih edildiği

görülmektedir. Bu bulguda 1-6 yaş çocukların dönem özelliklerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Okul öncesi çocuklar en fazla çizgi film kahramanlarının davranış, hareket ve sözlerinden etkilenmektedir.⁵⁰ Annelerin %51'i davranışları, %28.6'sı konuşma şekli, %17.6'sı jest ve mimikleri ile çocukların televizyonda gördüklerini taklit ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 4.3.). Emanetoğlu¹²⁸ çalışmasında araştırma grubunu oluşturan çocukların annelerinin % 20.5'i "evet", % 47.9'u "bazen" cevabı ile çocuklarının izledikleri davranışları taklit ettiklerini belirtmiştir.

Çocukların günlük televizyon izleme süreleri incelendiğinde; annelerin ifadelerine göre tüm çocukların günlük ortalama 2.50 ± 1.13 saat televizyon izledikleri saptanmıştır (Tablo 4.4.). Ayrancı ve ark.⁷ çocukların günde ortalama en az 1-2 saat televizyon izlediklerini, Aral ve Aktaş² ise çocukların günde ortalama 1-2.5 saat televizyon izlediklerini ifade etmişlerdir. Arslan ve ark.'nın⁷⁸ yaptıkları çalışmada çocukların günde ortalama 3.49 ± 2.1 saat televizyon izledikleri, Belrivanlı ve ark.'nın³ gerçekleştirdiği çalışmada ise çocukların ortalama televizyon izleme sürelerinin 2.7 ± 2.2 saat olduğu tespit edilmiştir.

Annelerin % 77.9'u, televizyon izlerken çocuklarının çevreye olan ilgisinin azaldığını ifade etmişlerdir (Tablo 4.5). Ekrandaki sürekli hareket, değişim ve heyecan içeren görüntüler, sesler ve efektler çocukların ilgisinin dağılmasını önlemekte ve çevresiyle olan etkileşimi azaltmaktadır¹²⁹.

Televizyondaki görüntü ve mesajlar, çocuklar tarafından benimsenerek rutin davranışlara dönüşebilmekte, norm dışı davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan bir unsur haline gelebilmektedir. Bu davranış değişikliklerinden çocukların etkilenme oranının giderek artması ise dikkat çekmektedir^{99, 115}. Araştırmada annelerin %81.9'u televizyonun çocukların davranışlarında değişikliğe neden olduğunu ifade etmiştir

(Tablo 4.5). Bu bulguda da 1-6 yaş çocuklarının dönem özelliği olan izleyerek taklit ile öğrenmenin etkili olduğu görülmektedir.

Araştırmada annelerin %38.2'si her zaman, %27.5'i bazen; yani yarısından çoğu kavga, şiddet, gözyaşı içeren sahnelerin çocukların saldırgan kişiliğe eğilim göstermesine neden olduğunu ifade etmişlerdir (Tablo 4.5). Televizyon kahramanları, şiddet eğilimli davranışlarıyla, dürtülerini frenleme yeteneği çok zayıf olan çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilmekte ve onu saldırgan yapabilmektedir.⁸⁸ Emanetoğlu'nun¹²⁸ çalışmasında ebeveynlerin çoğunun televizyonda şiddet içeren programların çocukları olumsuz yönde etkilediğini düşündükleri saptanmıştır.

Araştırma bulgularına göre annelerin %61.2'si çocuklarının uzun süre televizyon izlediği durumlarda sağlık problemi yaşadığını belirtmiştir (Tablo 4.5). Okul öncesi dönem çocuklarının genellikle tüm gün evde bulunmaları dolayısıyla ekran karşısında geçirdikleri süre çok daha uzundur¹²⁹. Bu nedenle uzun süreli televizyon izlemeye bağlı sağlık problemi yaşama riskleri de daha fazladır. Çocukların uzun süreli televizyon izlediği durumlarda en çok göz problemleri yaşadığı saptanmıştır (Tablo 4.5.). Uğurlu ve ark.¹³⁰ çalışmalarında uzun süre televizyon izledikten sonra bulanık görme yakınmasının yüksek olduğunu açıklamışlardır.

Televizyon reklamlarının çocuğu tüketiciliğe yönlendirdiğini ifade eden annelerin oranı %73.7 olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.5.). Yapılan bir araştırmada uzun süre televizyon karşısında kalan çocukların süpermarketlerde ailelerinden daha fazla şey istedikleri görülmüştür.¹³¹ Altunbaş'ın¹³² çalışmasında çocuklarının genellikle televizyonda gördüğü ürünü almak istediklerini belirten annelerin toplam oranı %63 olarak belirlenmiştir. Karaca ve ark.⁵⁶ çalışmasında reklamların ihtiyaç dışı ürün almaya yönlendirdiğini (%87.6), tüketim alışkanlıklarını olumsuz etkilediğini (%75.3), çocukları savurganlaştırdığını (%73.4), her gördüğünü almaya özendirdiğini (%72.4)

belirtmiştir. Aşçı¹²⁶ televizyondaki çizgi ve animasyon karakterlerin farklı yerleşim yerlerinde yaşayan çocukların tüketici davranışlarına etkisinin incelenmesi amacı ile yaptığı çalışmada, çocukların %90.7'lik bir çoğunluğunun reklamlarda izledikleri ürünleri satın aldıklarını ya da anne ve/veya babalarına satın aldirttiklarını saptamıştır. Bu bulgular, araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Bazı yiyecek reklamları, çocuklarda olumsuz beslenme alışkanlıklarına neden olmaktadır. Çocukların yarısından çoğunun (%71.1) reklamlarda gördüğü sağlıksız besin öğelerini annelerinden talep ettikleri saptanmıştır (Tablo 4. 5.). Lowry ve ark.⁸, televizyon reklamlarında yüksek kaloriye sahip ve besin değeri düşük olan gıdalara daha fazla yer verildiğini açıklamıştır.

Annelerin %50.1'i, çocukların televizyon açıldığı zaman karşısında bir şeyler yeme isteği duyduğunu ifade etmiştir (Tablo 4.5.). Cihangir ve Demir¹³³ tarafından 3-6 yaşları arasında çocuğu olan 170 anne ve baba ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda çocukların %52.4'ünün televizyon izlerken bir şeyler yediği saptanmıştır. Emanetoğlu'nun¹²⁸ "Şiddet öğelerinin algılanması ve öğrenilmesinde, işitsel ve görsel uyaran olarak televizyonun rolü" çalışmasında ebeveynlerin %82.5'i çocuklarının televizyon seyrederken yemek yemek faaliyetinde bulunduğunu belirtmişlerdir.

Çocukların televizyon karşısında yeme alışkanlıkları incelendiğinde; %68.4 abur-cubur tüketildiği görülmektedir (Tablo 4.5.). Uygun olmayan, sağlıksız yeme alışkanlığı modellerine yönelik mesajlar ileten televizyon programları çocukların yeme seçimleri üzerine etki etmekte, tükettiği gıdanın nitelik ve niceliklerini etkileyerek kötü beslenme alışkanlıklarına yol açmaktadır.¹³⁴

Televizyon, çocuğu oyalayan bir bakıcı, yemek yedirebilmenin tek yolu olabilmektedir.⁴ Ağlayan ve yemek istemeyen çocuğa yemek yedirebilmek için annelerin sıkça televizyona yöneldiği bilinen bir gerçektir. Yemek yedirme aracı olarak

televizyonu kullanan annelerin %85.8'i, televizyon aracılığı ile yemek yedirmenin daha kolay olduğunu ifade etmiştir (Tablo 4.5).

Araştırmada annelerin yarısından fazlası şiddet sahnelerinin çocuklarında saldırganlığa neden olduğunu (Tablo 4.5.), kontrolsüz izleme sonucu çocukların duyarsız ve tepkisiz hale geldiğini düşündüğünü ifade etmiştir (Tablo 4.6). Molitor'un⁹⁸ çalışmasında, sürekli şiddet programları izleyen çocukların şiddete karşı duyarsızlaştıkları ve ilerde saldırganlıklarının arttığı belirlenmiştir.

Araştırmada annelerin % 82.2'si çocuklarının izlediği yayınlardan etkilendiğini düşündüğünü belirtmektedirler (Tablo 4.6.). Günümüzde hemen her evde yer alan televizyon, her yaştan bireyin üzerinde doğrudan veya dolaylı etkilere yol açmakta, televizyondan en çok etkilenenler ise daha çok çocuklar ve gençlerden oluşmaktadır.⁸²

Çalışmada annelerin %81.3'ü uygun olmayan içeriklerin özendirici bir şekilde yayımlandığını ve çocuklarının bu durumdan olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir (Tablo 4.6.). İnanlı'nın⁸⁴ çalışmasında annelerin %85,6'sının çocuklarının televizyon programlarından olumsuz etkilendiğini düşündüğü saptanmıştır. Başka bir çalışmada bazı televizyon programlarının özendirici mesajlar içerdiği yargısına ebeveynlerin yarısından fazlasının (%80.23) katıldığı görülmüştür.¹¹⁵

Bazı televizyon programı içerikleri beyni tetikleyen, bireylerin kararını etkileyen ve dürtülerini harekete geçiren semboller, resimler, mesajlar kullanarak insanları yönlendirmeye çalışmaktadır.⁹⁵ Araştırma bulgularına göre annelerin çoğunluğu televizyon yayınlarının bilinçaltı mesajlar ilettiğini ve bilinçaltı mesajların davranışları etkilediğini düşünmektedir (Tablo 4.6.).

Öztürk ve Karayağız'a²⁸ göre kontrolsüz televizyon izleme alışkanlığı çocukların fiziksel, bilişsel sosyal ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Araştırmada, uzun süre televizyon izlemenin çocuğun sosyal ve ahlaki gelişimine zarar

verdiğini düşünen annelerin oranı %82.4, fiziksel ve psikolojik gelişimine zarar verdiğini düşünen annelerin oranı %76.8, (Tablo 4.6.). Karaca ve ark.'nın⁵⁶ çalışmasında da uzun süre televizyon izlemenin ahlaki gelişime zarar verdiği (%66.7), fiziksel gelişime zarar verdiği (%44.8), psikolojik gelişim sürecini olumsuz etkilediği (%60) görülmüştür.

Araştırmada annelerin %43.9'unun, televizyonun, çocuğun kültürel gelişimini olumsuz etkilediğini düşündüğü görülmüştür (Tablo 4.6.). Televizyon, izleyicilerin davranış biçimlerini belirlerken kullanabilecekleri imaj, düşünce ve değerlendirmeler sunarak toplumun norm ve değer yargılarını da etkilemekte, geleneksel toplum kültürleri üzerinde negatif etki yaratmaktadır.⁸⁸

Annelerin %49.9'u televizyonun aile içi iletişimi, ilişkileri olumsuz etkilediğini belirtmiştir (Tablo 4.6.). Kaya ve Tuna'nın¹²¹ çalışmasında televizyonun, özellikle de çocukların aile içi ilişkileri üzerinde önemli ölçüde olumsuz etki eden bir kültür aracı haline geldiği görülmüştür.

Araştırmada çocukların hayal dünyasını olumsuz etkilediğini düşünen annelerin oranı %38 olarak tespit edilmiştir. Karaca ve ark.⁵⁶ çalışmalarında televizyonun çocukların hayal gücünü-yaratıcılığını etkilediğini (%48.6) saptamıştır (Tablo 4.6.).

Araştırmada annelerin çoğunluğunun (%56.1) televizyonun çocuğun dil becerilerini etkilediğini düşündükleri görülmüştür (Tablo 4.6.). İnanlı'nın⁸⁴ çalışmasında da çocukların televizyon aracılığıyla cümle dağarcıklarına çeşitli sözcükleri kattıkları görülmüştür.

Reklamların çocukların yeme alışkanlıklarını önemli oranda etkilediği bilinen bir gerçektir. Annelerin %53.8'i reklamların çocukların yeme alışkanlığını olumsuz etkilediğini ifade etmiştir (Tablo 4.6.). Televizyon karşısında uzun süre kalan çocuklar

reklamlarda tanıtılan sağlıksız beslenme alışkanlıklarına özenmekte, yüksek enerjili abur cubur besinleri tüketmektedirler.⁴

Ülkemizde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından geliştirilen ve "akıllı işaretler" adı verilen içerik ve yaş temelli program dereceleme sistemleri, çocuklarını televizyon programlarındaki olumsuzluklardan korumak isteyen ebeveynlere yol gösterici niteliktedir.³⁰ Araştırmada annelerin %52.1'i akıllı işaretleri bildiğini ifade etmiştir (Tablo 4.6.), %27.2'sinin konu hakkında farkındalığa sahip olmasına rağmen sembollerin anlamını yeterince bilmediği görülmüştür. Belrivanlı ve ark.³ çalışmalarında annelerin %43,5'inin akıllı işaretlerin kullanılma amacını bildiğini tespit etmiştir.

Araştırmada çocukların odasında televizyon bulunma oranı %13.9 olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.7.). Bu bulguda, çocukların televizyon izlemeleri konusunda, annelerin tutumlarının yeterli olmadığı göz önüne alınırsa, aile tipi ve ailenin gelir durumunun etkili olduğu düşünülmektedir. Arnas¹³⁵, 3-18 yaş grubu çocukların kitle iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının belirlenmesi amacıyla yaptığı araştırmada çocukların %33.3'ünün odasında televizyon bulunduğunu tespit etmiştir. Arnas'a¹³⁵ göre çocuğun odasında televizyon bulunması ve kolay ulaşılabilir olması, ailelerin gözetimi dışında kullanılması nedeniyle çocukların yaş ve gelişim düzeylerine göre bazı tehlikeler oluşturabilmekte, özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar hayal ile gerçeği ayırt edememeleri nedeniyle televizyonda gördüklerinden daha fazla etkilenmelerine, denetimsiz ve yalnız başlarına televizyon izlemeleri istenmeyen durumların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Televizyon izlemenin çocuğu etkilediğine inanan anneler, kural koyma, yönlendirme ve birlikte izlemeye daha fazla önem vermektedir.⁷⁸ Çocukların televizyon programlarını %31.7 aile ile, % 45.3 kardeşleri ile birlikte, % 22.9 yalnız izlediği

saptanmıştır (Tablo 4.7.). Yapılan diğer çalışmalarda da çocukların televizyon programlarını yalnız izleme oranı, aile ile birlikte izleme oranına göre düşük bulunmuştur.^{12, 130, 136} Annelerin %34'ünün "her zaman", %33.4'ünün "bazen" televizyon izlerken çocuğunu yönlendirdiği, annelerin %33.7'sinin "her zaman", % 39.7'sinin ise "bazen" çocukları televizyon izlerken denetledikleri, gözlemledikleri saptanmıştır

Çalışmada annelerin televizyon seçimlerinin ilk üç nedeni; çocuğun televizyon izlemeyi sevmesi (%29.2), oyun akranının olmaması (%16.7) ve oyun ortamının olmaması (%15) olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.7.). Öztürk'ün¹² çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yine annelerin %27.4'ü ilgilenecek zaman bulamadıkları ve çocuğu evde tutabilmenin kolay yolu olduğunu düşündüğü için televizyonu seçtiğini ifade etmiştir (Tablo 4.7.). 2 yaşından küçük çocuğu olan 1009 aileyle yürütülen başka bir çalışmada katılımcıların %21'i yapılacak işleri ve zamana ihtiyaçları olduğunda televizyonu seçtikleri görülmüştür.¹³⁷

Ebeveynlerin izledikleri içerikler hakkında çocuklarla karşılıklı konuşmaları, çocukların televizyondan gönderilen mesajları doğru bir şekilde yorumlayabilmelerine yardımcı olacaktır.³⁰ Annelerin %75.6'sının çocuklarıyla televizyonda izlediği sahneleri konuştuğu tespit edilmiştir (Tablo 4.7.). Aşçı¹²⁶ araştırmaya katılan çocukların yarısından fazlasının televizyonda izledikleri çizgi filmler hakkında anne ve/veya babaları ile konuştuklarını belirlemiştir.

Araştırmada annelerin % 29.5'inin her zaman, %51.8'inin bazen çocukların televizyonda izlediği program bittikten sonra televizyonu kapatarak belirli bir sınırlama getirdiği tespit edilmiştir (Tablo 4.7.). Belrivanlı ve ark.'nın³ annelerin televizyon konusundaki davranışları ve “Akıllı İşaretler” uygulaması konusundaki tutum düzeyleri ile düşüncelerini araştırdığı çalışmasında, çocukların %68.8'inin televizyon izleme süresine kısıtlama getirildiğini belirlemiştir.

Anneler tarafından televizyonun "çocuk bakıcısı" olarak kullanılması ile çocukların televizyondan etkilenme olasılığı daha da artmaktadır. Çalışmada annelerin yarısından çoğunun herhangi bir işi olduğunda televizyonu oyalama aracı olarak kullandığı tespit edilmiştir (Tablo 4.7.). Amerika' da 0-6 yaş aralığındaki çocukların hayatında medyanın rolünü araştıran, 1000' den fazla ebeveynle telefonda görüşülerek yapılan ulusal bir incelemede ailelerin %45'inin televizyonu bebek bakıcısı olarak kullandığı, ailelerin önemli işleri olduğunda o işi tamamlayana kadar çocukları televizyon ile oyaladıkları saptanmıştır.¹³⁸

Televizyonda şiddet, saldırganlık, cinsellik gibi görüntülere şahit olan çocuklar bu tür edimlerin zaman içerisinde olağan şeyler olduğunu düşünmektedir.⁹⁹ Çocukların izlediği yayınlarda şiddet, cinsellik ya da korku sahneleri olduğu zaman annelerin %79'u kanal değiştirdiğini belirtmiştir (Tablo 4.7.). Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun televizyon izleme eğilimleri ile ilgili yaptığı bir araştırmada da katılımcıların çoğunluğu şiddet içerikli bir programla karşılaştıklarında genel olarak kanalı değiştirmeyi tercih ettiklerini bildirmiştir.¹³⁹

Annelerin %34.6'sının "bazen", %21.5'inin "her zaman" televizyon izlerken programları gelişigüzel, rastgele açtığı; %33.1'inin "bazen" akıllı işaretlere dikkat ederek hareket ettiği, %22.7'sinin "hiçbir zaman" dikkat etmediği görülmüştür. Annelerin %71.1'i ise çocuklarının istediği zaman kendisinin televizyon açabildiğini ifade etmiştir (Tablo 4.7.). Bu bulgular incelendiğinde, annelerin televizyon izleme kuralları, program içeriğinin denetlenmesi konularında yeterince dikkatli hareket etmedikleri görülmektedir.

Çalışmada annelerin %31,8'inin ödül-ceza sisteminde televizyonu kullandıkları görülmüştür (Tablo 4.7.). Ödül; olumlu davranışlar kazandırabilmek, istendik davranışları pekiştirmek, ceza; olumsuz davranışların yerleşmesini engelleyebilmek,

istenmeyen davranışları önlemek için kullanılır. Amaç; çocuğa kendi davranışlarını yönetmek için gerekli yeterliği kazandırabilmektir. Ancak ödül ve ceza uygun şekilde kullanılmazsa araç olan ödül-ceza amaca, korku ve endişeye dönüşebilir, çocukta çeşitli uygunsuz davranışlara sebebiyet verebilir.

Araştırmada annelerin çocukların televizyon izlemeleri konusunda tutum puanları ortalama 62.00 ± 25.25 , davranış puanları ise 46.12 ± 16.18 olarak tespit edilmiştir. Annelerin konu hakkında bilgi ve farkındalığı olmasına rağmen tutum ve davranış olarak yeterince uygulamada bulunmadıkları görülmüştür. Bu konuda annelerin eğitim durumunun önemli rol oynadığı düşünülmüştür (Tablo 4.8.).

Ailenin ekonomik durumuna göre, annelerin 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($p < 0.001$, Tablo 4.9.). Aile geliri giderlerinden az olan annelerin tutum puan ortalamalarının hem geliri gidere denk olanlara hem de geliri giderinden fazla olanlara göre çok anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ($p < 0.01$), diğer ikili gruplar arasındaki farkın ise anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$) Gelirin tutum düzeyi üzerine etkili olduğu, gelir düzeyi arttıkça annelerin tutum düzeylerinin arttığı görülmüştür. Geliri gidere göre fazla olan annelerin tutum puan ortalamalarının geliri gidere göre denk olanlarınkinden yüksek olmasına karşın aradaki farkın önemli bulunmamasında, geliri giderden fazla olan grubun örneklem sayısının az olmasının etkili olduğu düşünülmüştür.

Araştırmada çalışan annelerin davranış puan ortalamalarının çalışmayan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0.001$, Tablo 4.10.). Arslan ve ark.⁷⁸ çalışmalarında annesi çalışmayan çocukların daha çok televizyon izlediğini, annelerin çalışıp çalışmaması ile çocukların televizyon izleme saatleri arasındaki ilişkinin

istatistiksel olarak önemli olduğunu tespit etmiştir. Araştırma sonuçları annelerin çalışma durumuna göre, belirtilen çalışma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmada eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının televizyon izlemelerine yönelik davranış puanları eğitim düzeyi düşük olan annelere göre yüksek bulunmuştur (Tablo 4.10.). Beş-altı yaş çocuğa sahip 370 anne ile televizyondaki çocuk programlarının sözel şiddet ve anti-sosyal sözcükler içermesi durumunun incelenmesi amacıyla yürütülen bir çalışmada lise ve üniversite mezunu annelerin diğer eğitim düzeyindeki annelere göre daha çok programların içeriğini denetleyip, kısıtlama getirdiği görülmüştür.⁸⁴

Annelerin sahip olduğu 1-6 yaş arası çocuk sayısına göre çocuklarının günlük televizyon izleme sürelerinin dağılımı arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.05$), çocukların günde 2 saatten fazla televizyon izlediğini ifade eden bir çocuğa sahip olan annelerin (%71.4) oranının, iki (%85.4) ve üç çocuğa sahip olan annelerin oranına (%89.5) göre daha düşük olduğu bulunmuştur (Tablo 4.11.). Bu bulguda annelerin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça, çocuklarla ilgilenme oranının daha da azaldığı görülmektedir.

Günde iki saatten fazla televizyon izlediğini ifade eden annelerin çocuklarında sağlık sorunu yaşadığını ifade edenlerin oranının (%69.3), günde bir saat televizyon izlediğini ifade eden annelerin çocuklarına (%36) göre anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.001$, Tablo 4.12.). Çalışmada en çok yakınma belirtilen ilk iki sağlık problemi %26.9 göz problemleri ve %22.1 uyku problemleri olmuştur. Anneler genellikle çocuklarının televizyonun karşısından kalkmak istemediklerini buna bağlı olarak belirli uyku saatlerinin olmadığını, düzensiz uyku alışkanlığına sahip olduklarını, izlediklerinden etkilendiklerini düşündükleri sahneler nedeniyle kabuslar gördüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca çocukların televizyonu çok yakından izlediklerini, dolayısıyla

televizyon ekranının gözlerini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Owens ve ark.¹⁴⁰ televizyon izleme alışkanlıkları ve odada televizyon bulundurulmasının uyku bozukluğu ile ilişkisi inceledikleri bir araştırmada, yatma saati direnci, uykuya dalmada güçlük ve uyku süresinin kısalığının televizyon ile en fazla ilişkili uyku bozuklukları olduğunu belirlemişlerdir. Büyükbaş⁷⁶ uzun süre televizyondaki hızlı çekim tekniklerine ve ekran özelliklerine maruz kalmanın, göz kapaklarını daha az kırparak göz hareketlerinin azalmasına yol açtığını ve bunun sonucunda göz sağlığı ile ilgili yakınmaların ortaya çıktığını belirtmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Televizyonun 1-6 yaş grubu çocukların hayatındaki yeri, çocuk sağlığı üzerine etkileri ile annelerin bu konuya yönelik görüşlerinin, tutum ve davranışlarının tespit edildiği bu tanımlayıcı nitelikteki araştırmada;

- Tüm katılımcıların evinde en az bir televizyon olduğu, çocukların çoğunluğunun iki saat ve üzerinde televizyon izlediği, günde 2 saatten fazla televizyon izleyen çocuklarda sağlık sorunu yaşama oranının (%69.3), günde bir saat televizyon izleyen çocuklara (% 36) göre daha yüksek olduğu, çocukların daha çok göz ve uyku sağlığı ile ilgili problemler yaşadıkları,

- Annelerin çocukların televizyon izlemeleri konusunda davranış puanlarının tutum puanlarından düşük olduğu, konu hakkında bilgileri olmasına rağmen davranış olarak yeterince uygulamada bulunmadıkları,

- Annelerin eğitim düzeyinin, aile tipinin, sahip olduğu çocuk sayısının, çalışma ve ekonomik durumunun, çocukların önerilen koşullar altında televizyon izlemeleri üzerinde önemli bir etken olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışma doğrultusunda;

Anneler tarafından çocukların televizyon izleme sürelerinin denetlenmesi, 0-2 yaş grubundaki çocukları televizyon ile tanıştırılmaması, 3-6 yaş grubundaki çocukların televizyon izleme sürelerinin günde bir veya iki saatten fazla olmayacak şekilde sınırlandırılması, televizyon izlerken program içerikleri hakkında karşılıklı fikir alış-verişinin yapılması, çocukların medya içerikleri dışındaki eğlence yollarıyla tanışmasına öncülük etmesi, zararlı unsurlar içeren televizyon programlarından çocukların uzak tutulması, ailelerin Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından yapılan yönlendirmeleri dikkate alması önerilebilir.

Sağlıklı toplum ve nesillerin oluşturulmasında ve devamının sağlanmasında büyük sorumlulukları olan pediatri hemşirelerine;

- Farklı roller doğrultusunda ve çeşitli ortamlarda pek çok anne ile etkileşim-iletişim halinde bulunarak çocukların televizyon izleme alışkanlıklarını ve ebeveynlerin bu konudaki tutum, tutum ve uygulamalarının saptanması, çocuğun ve adölesanın aile ile toplum içinde fiziksel, bilişsel, psikososyal yönden en üst düzeyde gelişmesine ve bu gelişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine yönelik annelerin, televizyonun psikososyal, bilişsel fiziksel, önemli etkileri olabileceğinin bilincinde olmalarını sağlanamayabilmek adına eğitim, rehberlik, danışmanlık hizmeti sunmaları,

- Televizyon kullanımının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilmenin ve onlarda sorumluluk, bilinç, duyarlılık geliştirmenin, yasaklama ve yaptırım uygulamaktan çok daha önemli olduğunu vurgulayan eğitim programlarının düzenlenmesini sağlamaları, konu öneminin ülke genelinde vurgulanması ve ailelerin bilinçlendirilmesine yönelik araştırmaların çoğaltılması ve sonuçlarının profesyonel hizmetlerle duyurulmasının sağlanmasına katkıda bulunmaları önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Arslan A. Bir sosyolojik olgu olarak televizyon. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2004, 1: 1-2.
2. Aral N, Aktaş Y. Çocukların televizyon ve diğer etkinliklere harcadıkları sürenin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1997, 13: 99-105.
3. Belviranlı S, Ceritoğlu K, Bilgin Ç, Bayraktar F, Bulut H, Vaizoğlu SA, Güler Ç. Annelerin televizyon izleme konusundaki davranışları ve akıllı işaretler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2008, 7: 191-198.
4. Çamurdan AD. Görsel medyanın çocuk sağlığına etkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2007, 16: 25-30.
5. Thompson DA, Christakis DA. The association between television viewing and irregular sleep schedules among children less than 3 years of age. *Pediatrics*, 2005, 116: 851-856.
6. Robinson TN. Television viewing and childhood obesity. *Pediatric Clinics of North America*, 2001, 48: 1017-1025.
7. Ayrancı Ü, Köşgeroğlu N, Günay Y. Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2004, 5: 133-140.
8. Lowry R, Wechsler H, Galuska DA, Fulton JE, Kann L. Television viewing and its associations with overweight, sedentary lifestyle, and insufficient consumption of fruits and vegetables among us high school students: differences by race, ethnicity, and gender. *Journal of School Health*, 2002, 72: 413-421.
9. Tuncer AM, Yalçın SS. Multimedia and children in Turkey. *The Turkish Journal of Pediatrics*, 1999, 41: 27-34.

10. Elbir M. Televizyon ve Sosyalleşme Arasındaki İlişki. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Tv ve Sinema Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2011.
11. Ertürk YD. Anne, baba, öğretmen ve medya çalışanları için, çocukluk çağı gelişim dönemlerine göre medya kullanımı. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi. http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/docs/kongre_yayinlari/13_cocukhaklarivemedyaelkitabi.pdf#page=51. 16 Ekim 2013.
12. Öztürk EH. Çocuğun Sosyalleşmesinde Televizyonun Etkisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı. Doktora tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 1999.
13. Kalkan S. Televizyon Yayınlarındaki Zararlı İçerikten Küçüğün Korunması. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2008.
13. Kalkan S. Televizyon Yayınlarındaki Zararlı İçerikten Küçüğün Korunması. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2008.
14. Özakar S, Koçak C. Kitle iletişim araçlarından televizyonun 3-6 yaş grubundaki çocukların davranışları üzerine etkisi. III. Ulusal Pediatri Hemşireliği Kongresi. [http://www.yenisymposium.net/fulltext/2012\(1\)/04.PDF](http://www.yenisymposium.net/fulltext/2012(1)/04.PDF). 23 Ekim 2013.
15. Funk JB, Baldacci HB, Pasold T, Baumgardner J. Violence exposure in real-life, video games, television, movies, and the internet: is there desensitization?. *Journal of Adolescence*, 2004, 27: 23-39.
16. Anderson CA, Bushman BJ. Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial

- behavior: a meta-analytic review of the scientific literature. *Psychological Science*, 2001, 12: 353-359.
17. Barkin S, Ip E, Richardsen I, Klinepeter S, Finch S, Krcmar M . Parental media mediation styles for children aged 2 to 11 years. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 2006, 160: 395-401.
18. Şengül MZ. Televizyon yayınlarından küçüklerin korunması. <http://www.rtuk.org.tr/upload/UT/34.pdf>. 31 Ekim 2013.
19. Büyükbaykal G. Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2007, 28: 31-44.
20. Akçay D, Özcebe H. Televizyonun okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlık davranışına etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 2012, 55: 82-87.
21. Tokgöz O. Televizyon reklamlarının anne-çocuk ikilisine etkileri. <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/116.pdf>. 25 Ekim 2013.
22. Taşkiran MNÖ. Büyüklere reklamlar, çocuklara mesajlar; yetişkin reklamlarına çocuk gözü ile bakış: Simbiyotik bir yaklaşım. http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/nurdan/bildiri/nurdan08.12.2010_19.06.49bildiri.pdf. 1 Kasım 2013.
23. Avşar NÖ. Uyuyamayan çocuk. *Eğitimde yansımalar dergisi*, 2013, 34: 2-3.
24. Bingöl N. Kuru göz tanılı hastaların epidemiyolojik araştırılması. www.istanbulsglik.gov.tr/w/tez/pdf/goz/dr_nuh_bingol.pdf. 2014 Ocak 21.
25. Çavuşoğlu H. *Çocuk Sağlığı Hemşireliği*, 8. Baskı. Ankara, Sistem Ofset Basımevi, 2004: 1-2.
26. Yüzer S, Alıcı D, Yiğit R. Pediatri hemşirelerinin rolleri ve fonksiyonları ölçeğinin uygulanmasının geliştirilmesi: Güvenirliği ve geçerliliği. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2008, 11: 19-28.

27. Yiğit R. Hastaneye yatmanın çocuk ve aile üzerine etkileri. *Türk Hemşireler Dergisi*, 1997, 17: 21-28.
28. Öztürk C, Karayağız G. Çocuk ve televizyon. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2007, 10: 81-85.
29. İrkin AÇ. Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri. <http://www.rtuk.org.tr/upload/ut/6.pdf>. 25 Ekim 2013.
30. Kırık MA. Sayısal etkileşimli televizyon yayıncılığı. <http://basin.marmara.edu.tr/murat/etkilesimlity.pdf>. 21 Mayıs 2013.
31. Akalın A. Radyo ve televizyon teknolojilerindeki gelişmelerin hukuki düzenlemelere etkisi. www.rtuk.org.tr/upload/ut/1.pdf. 2013 Mayıs 21 .
32. Güner F. İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Televizyon Dizilerindeki Mesajları Algılamalarında Medya Okuryazarlığının Etkisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, 2011.
33. Yılmaz G. Basın yayının çocuk sağlığına etkileri-derleme. <http://www.turkpediatriarsivi.com/tr/makale/326/30/Tam-Metin>. 12 Mayıs 2013.
34. Tokgöz O. Televizyon reklamları ve çocuklar. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1979, 34: 93-110.
35. Çarbuğa Y. Televizyon Yayınlarının Çocuklara Etkisi ve Medya Denetimi Kapsamında Simge - Sembol Uygulamaları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Sinema, TV Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2010.
36. Türk Ceza Muhakemesi Kanunu.Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Ço-cukların Korunması.http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/sunumlar/ym_4/Akarca.pdf. 19 Aralık 2013.

37. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf. 2013 Mayıs 20 .
38. Akyüz E. Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/akyuz.htm. 19 Aralık 2013.
39. Ceyhan AA. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim-1*, 1. Baskı. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, 2011: 91-157.
40. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Bireyin Gelişimi. [http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/cocukgelisim/moduller/; birey gelisimi.pdf](http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/cocukgelisim/moduller/;birey_gelisimi.pdf). 5 Kasım 2013.
41. İnanç BY, Bilgin M, Atıcı MK. *Gelişim Psikolojisi*, 2. Baskı. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2007: 59.
42. Can G, Ceyhan A, Türküm AS, Diken İH, Dağlıoğlu E. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim-1*, 1. Baskı. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, 2011: 100-160.
43. Öztürk ZA. İlköğretim Öğrencilerinde (4., 5., 6., 7. ve 8. Sınıflar) Dindarlık ile Kaygı Arasındaki İlişki. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, 2007.
44. Özdemir O, Özdemir PG, Kadak MT, Nasıroğlu S. Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2012, 4:566-589.
45. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Fiziksel Gelişim. <http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/cocukgelisim/moduller/fizikselgelisim.pdf>. 8 Kasım 2013.
46. Anadolu Üniversitesi. Yaşam Boyunca Gelişim. www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/EHSM/1024/unite07.pdf. 2013 Kasım 20 .

47. Metin N. 0-6 yaş grubundaki çocukların gelişim özellikleri. <http://www.suvak.org.tr/pdf/aileokulu/3%2006%20Yas%20Grubunda%20Gelisimsel%20Ozellikler%20ve%20Izlem.pdf>. 8 Kasım 2013.
48. Ergün M. Bebeklik döneminde bedensel, bilişsel ve sosyal gelişim. <http://www.egitim.aku.edu.tr/Bebeklik.pptx> .12 Mayıs2013.
49. Yenibaş R. 0-6 yaş grubu çocuk gelişimi eğitimi ve sağlığı. http://ismek.ibb.gov.tr/ismek-el-sanatları_kursları/webedition/file/ekitap/cocuk/COCUK.PDF .04 Mayıs 2013.
50. Can A. Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon Anabilim Dalı. Doktora tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1995.
51. T.C. Özel Ekin Koleji. Temel eğitimde sosyal gelişim. *Empati Dergisi*, 2003;3: 5.
52. Sayıl M. Bebeklik, ana baba olmak. <http://www.devpsy.hacettepe.edu.tr/dosyalar/annebaba/bebeklikdonemi.pdf>. 8 Kasım 2013.
53. Tümkan F. Televizyondaki şiddetin çocuk üzerindeki etkisi. <http://talimterbiye.meb-net.net/Dergi/4.pdf>. 8 Kasım 2013.
54. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Sosyal Gelişim ve Duygusal Gelişim. http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/eglence/moduller/sosyal_gelisim_ve_duygusal_gelisim.pdf. 08 Kasım 2013.
55. American Academy of Pediatrics. Media Use by Children Younger Than 2 Years. <http://pediatrics.aappublications.org/content/early/2011/10/12/peds.20111753.full.pdf+html>. 19 Aralık 2013.

56. Karaca Y, Pekyaman A, Güney H. Ebeveynlerin televizyon reklam içeriklerinin çocuklar üzerindeki etkilerini etik açıdan algılamalarına yönelik bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007, 9: 233-250.
57. Koca M. Çocuk ve Televizyon: Televizyon Yayınlarının Çocuğa Etkileri Üzerine Bir Derleme. http://www.academia.edu/1195503/Televizyon_ve_Cocuk_Televizyonun_cocuklar_uzerindeki_zararlari_hakkinda_bir_derleme. 19 Aralık 2013.
58. Atli A. Fiziksel gelişim. http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1154/file/2_%20Fiziksel%20Gelisim%20ve%20Gelisim%20Gorevleri_pptx.pdf. 19 Aralık 2013.
59. Fidancı K, Fidancı B, Sarı E. Yaş Dönemlerine Göre Gelişim Özellikleri. <http://www.jcam.com.tr/files/KATD-1565.pdf>. 19 Aralık 2013.
60. Siyez DM. Fiziksel Gelişim. <http://kisi.deu.edu.tr/didem.siyez/fizikselgelisim.html>. 19 Aralık 2013.
61. Kılıçarslan F. Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeylerdeki Anaokulu Çocuklarının Okumaya Hazır Olma Durumu. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütüphanecilik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1997.
62. Yapıcı Ş, Yapıcı M. Çocukta bilişsel gelişim. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 2006, 6(1).
63. Ergün M. Bebeklik döneminde bedensel, bilişsel ve sosyal gelişim. <http://www.egitim.aku.edu.tr/Bebeklik.pptx>. 12 Mayıs 2013.
64. Arslan F. 1-3 yaş dönemindeki çocuğun oyun ve oyuncak özelliklerinin gelişim kurları ile açıklanması. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2000, 4: 40-43.
65. AÇEV - Anne Çocuk Eğitim Vakfı. 3-4 Yaş Gelişim Özellikleri. http://www.acev-okuloncesi.org/download/3_4_yas_gelisim_ozellikleri.pdf. 5 Kasım 2013.

66. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Çocuk Gelişim Döneminin Özellikleri. mebk12.meb.gov.tr/meb.../06022133_ocukgeliimdnemininzellikleri.docx. 12 Mayıs 2013.
67. Koçak A. Televizyon İzleyici Davranışları Televizyon İzleyicilerinin Tercihleri ve Doyumları Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı. Doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2001.
68. Oruç C, Tecim E, Özyürek H. Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 2011, 15: 281-297.
69. Birch LL, Fisher JO. Development of eating behaviors among children and adolescents. *American Academy of Pediatrics*. 1998, 101: 539-549.
70. Babaoğlu K, Hatun Ş. Çocukluk çağında obezite. <http://www.ttb.org.tr/STED/sted-0102/obezite.pdf>. 24 Mayıs 2013.
71. Özmen D, Çetinkaya AÇ, Ergin D, Şen N, Erbay PD. Lise öğrencilerinin yeme alışkanlıkları ve beden ağırlığını denetleme davranışları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 2007, 6: 98-105.
72. Matheson DM, Killen JD, Wang Y, Varady A, Robinson TN. Children's food consumption during television viewing. *American Journal of Clinical Nutrition*, 2004, 79: 1088-1094.
73. Hancox RJ, Milne BJ, Poulton R. Association between child and adolescent television viewing and adult health: A longitudinal birth cohort study. *Lancet*, 2004, 364: 257-262.
74. Hacıaloğlu N. Televizyon görselliği ve insan beyni/zihni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinema Televizyon Anasanat Dalı. Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi, 2007.

75. Doğan A, Göker G. Tematik televizyon ve çocuk: İlköğretim öğrencilerinin televizyon izleme alışkanlıkları. *Millî Eğitim*, 2012, 194: 5-30.
76. Büyükbaş Z. Bilgisayar Kullanıcılarında Görülen Oküler Yüzey Değişikliklerinin Değerlendirilmesi. Tıp Fakültesi, Göz Hastalıkları Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2011.
77. Önder M. Okul öncesi dönem çocuklarının aile eğitimi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, 15: 377-386.
78. Arslan F, Ünal AS, Güler H, Kardaş K. Okul çağı çocuklarının televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 2006, 5: 391-400.
79. Zimmerman FJ, Christakis DA. Children's television viewing and cognitive outcomes. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 2005, 159: 619-625.
80. Christakis DA, Zimmerman FJ, DiGiuseppe DL, McCarty CA. Early television exposure and subsequent attentional problems in children. *Official Journal of The American Academy of Pediatrics*, 2004, 113: 708-713.
81. Bertan M, Haznedaroğlu D, Koln P, Yurdakök K, Güçüz BD. Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007). <http://www.cshd.org.tr/?fullTextId=322>. 12 Mayıs 2013.
82. Erjem Y, Çağlayandereli M. Televizyon ve gençlik: yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, 30: 15-30.
83. Adak N. Bir sosyalizasyon aracı olarak televizyon ve şiddet. <http://www.yesevi.edu.tr/bilig/biligTur/pdf/30/3.pdf>. 16 Ekim 2013.
84. İnanlı MS. Televizyondaki Çocuk Programlarının Beş-Altı Yaş Çocukları İçin Sözel Şiddet ve Antisosyal Sözcükler İçerme Durumunun İncelenmesi. Eğitim

- Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişim ve Eğitim Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2009.
85. Göçen G. Televizyonun Konuşma Eğitimine Etkileri. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2011.
86. Tandaçgüneş N. Çocuğun Kültürel Yabancılaşmasında Televizyonun Rolü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2003.
87. Tombul I. Kültürel Yozlaşmanın Göstergesi Olarak Televizyonda Dilin Kullanımı: Televizyon Sunucuları Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2006.
88. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları. http://yegitek.meb.gov.tr/tamamlanan/TV_izleme.pdf. 23 Ekim 2013.
89. Kocadaş B. Kültür ve medya. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2006, 1: 6-7.
90. Karabulut Ü. Televizyonun Okulöncesi Dönem Çocukları Üzerindeki Etkisi Konusunda Öğretmen Anne-Baba Görüşleri. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Radyo-Televizyon Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2003.
91. Kurt A. Televizyonun Toplum Üzerindeki Etkilerinin Sosyolojik İncelemesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2001.
92. Kuntsche EN. Hostility among adolescents in switzerland? Multivariate relations between excessive media use and forms of violence. *Journal of Adolescent Health*, 2004, 34: 230-236.

93. Anand S, Krosnick JA. Demographic predictors of media use among infants, toddlers, and preschoolers. *American Behavioral Scientist*, 2005, 48: 539-561.
94. Levent F. Çocuk ve medya hareketi için görüşler. <http://www.cocukvemedyahareketi.org/tr/yetiskin/cocuk-ve-medya-hareketi-icin-gorusler>. 11 Kasım 2013.
95. Yücel A, Çubuk F. Nöropazarlama ve bilinçaltı reklamcılık yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2013, 6: 172-183.
96. Karacoşkun MD. Bireysel ve toplumsal çözülmede televizyon faktörü üzerine düşünceler. eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/341.pdf. 2013 Ocak 20.
97. Karasulu SK. Sağlıklı Çocuklarda Nöromotor Gelişimi Etkileyen Faktörlerin İrdelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gelişim Nörolojisi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1999.
98. Molitor F, Hirsch KW. Children's toleration of real-life aggression after exposure to media violence: A replication of the Drabman and Thomas studies. *Children Study Journal*, 1994, 24: 191-207.
99. Avcı M. Çocuk suçluluğunda medyanın rolü. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010, 12: 125-144.
100. Karaboğa T. Bir kitle iletişimsizlik aracı olarak televizyon. <http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=3192>. 19 Aralık 2013.
101. Yalaki Z, Potur ED, Ercan S, Arıkan Fİ, Tıraş Ü, Dallar Y. Televizyondaki şiddet çocuklarımızı ne kadar etkiliyor? *Bakırköy Tıp Dergisi*, 2012, 8: 85-88.
102. Long JA, O'Connor PG, Gerbner G, Concato J. Use of alcohol, illicit drugs, and tobacco among characters on prime-time television. *Substance Abuse*, 2002, 23: 95-103.

103. Yıldız ÖE, Denençli C. Reklamda animasyon karakter kullanımının çocukların beslenme alışkanlıkları üzerindeki etkileri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2013, 36: 242-253. .
104. Kalan ÖG. Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı:"kinder" reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 2010, 38: 75-89.
105. Sungur S. Bilinçaltı reklamcılık ve toplumsal etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 2007, 29: 169-182.
106. Tanhan F. Çocuk eğitiminde anne-baba tutumlarının yeri. *Hayret*, 2011, 1: 5-8.
107. Sarıkaya B. Ebeveynlerin Sahip Oldukları Değerlerin Çocuklarını Korumak İstedikleri Görsel Medya Öğelerine Etkisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2011.
108. Darling N, Stainberg L. Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 1993, 113(3): 487-496.
109. T.C. Bursa Sağlık Müdürlüğü. Televizyon ve Çocuk. <http://www.bsm.gov.tr/ruh-sagligi/docs/televizyon.pdf>. 01 Mayıs 2013.
110. Batmaz V, Aksoy A. *Türkiye'de Televizyon ve Aile*, 1. Baskı. Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınevi, 1995: 8.
111. Ateşoğlu İ, Türkkahraman M. Çocukların tüketici olarak sosyalleşmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2009, 14: 215-228.
112. T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Televizyon Yayınlarında Küçüklerin Korunması. <http://www.rtuk.org.tr/upload/UT/34.pdf>. 31 Ekim 2013.

113. Özyürek A, Begde Z, Özkan İ. Okul öncesi dönem çocukların beslenmesi konusunda ebeveyn görüşlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2013, 2: 130-144.
114. Karatay G, Kesgin MT. Çocuk, televizyon ve şiddet. www.egitimsen.org.tr/ekler/12f623003957bb1ef0820768066b75e_ek.pdf. 2013 Ekim 28.
115. Doğan NK. Televizyon programlarındaki şiddet öğelerinin çocuklar üzerindeki etkisi ve ebeveynlerin tutumlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 2006, 26: 1-15.
116. Hemşirelik Yönetmeliği. T.C. Resmî Gazete, sayı: 27910, 19 Nisan 2011.
117. Çavuşoğlu H. *Çocuk Sağlığı Hemşireliği*, 10. Baskı. Ankara, Sistem Ofset Basımevi, 2011: 1-30.
118. Winters J, Ballou KA. Nursing theory and concept development or analysis the idea of nursing science. *Journal of Advanced Nursing*, 2004, 45: 533-535.
119. Erdemir F. Hemşirenin rol ve işlevleri ve hemşirelik eğitiminin felsefesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 1998, 2: 59-62.
120. Sungur S. Televizyon yayınlarının çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri. http://etkinlik.aydin.edu.tr/haber_detay.asp?haberID=159. 13 Kasım 2013.
121. Kaya K, Tuna M. Popüler kültürün İlköğretim çağındaki çocukların aile içi ilişkileri üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2010, 21: 237-256.
122. Sümbüloğlu K, Sümbüloğlu V. *Biyoistatistik*, 14. Baskı. Ankara, Hatiboğlu Basın Yayın, 2010.
123. Akgül A. *Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri "SPSS Uygulamaları"*, 3. Baskı. Ankara, Emekofset Ltd.Şti., 2005.

124. Arslan Ş. Televizyon Reklamlarının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tüketici Davranışlarına Etkileri. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2010.
125. Başal HA. *3-6 Yaş Çocukların Günlük Yaşamlarında Televizyon ve Televizyon ile İlgili Ana-Baba Görüşleri, İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, 1999: 215-241.
126. Aşçı E. Televizyondaki Çizgi ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (Aile Ve Tüketici Bilimleri) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2006.
127. Egemen A, Yılmaz Ö, Akil İ. Oyun, oyuncak ve çocuk. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2004, 5(2): 39-42.
128. Emanetoğlu KH. Şiddet Öğelerinin Algılanması ve Öğrenilmesinde, İşitsel ve Görsel Uyaran Olarak Televizyonun Rolü. Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2006.
129. Akyol E. Televizyon ve bilgisayarın çocuklara etkileri ile depresyon. http://mebk-12.meb.gov.tr/.../03103148_sunum8ocuklardatv,pcdepresyon.ppt. 31 Aralık 2013.
130. Uğurlu ES, Şişman FN, Ertem G, Şevik ND. Televizyonun çocukların günlük yaşam etkinlikleri üzerine etkisi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2013, 23(2): 54-59.
131. Galst, JP, White MA. The unhealthy persuader: The reinforcing value of television and children's purchase-influencing attempts at the supermarket. *Child development*, 1976, 47(4): 1089-1096.

132. Altunbaş H. Çocukların Satın Alma Noktasında Marka Tercihleri; Anne ve Çocuklar Üzerine Bir İnceleme. IV. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi, İstanbul: 2007.
133. Cihangir S, Demir Y. *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiriler Kitabı*, İstanbul, Ya-pa Yayın, 2003: 318-333.
134. Parlak A, Çetinkaya Ş. Çocuklarda obezitenin oluşumunu etkileyen faktörler. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2007, 2(5): 25-35.
135. Arnas YA. 3-18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2005, 4(4): 59-66.
136. Teker F. İlköğretim II. Kademedeki Okuyan Öğrencilerin Televizyon Reklamlarına İlişkin Görüş ve Davranışları. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2008.
137. Zimmerman FJ, Christakis DA, Meltzoff AN. Television and DVD/video viewing in children younger than 2 years. *Archives of Pediatrics Adolescent Medicine*, 2007, 161: 473-9.
138. Rideout VJ, Vandewater EA, Wartella EA. Zero to six electronic media in the lives of infants, toddlers and preschoolers, kaiser family foundation. <http://www.kff.org/entmedia/loader.cfm?url=/commonspot/ecurify/getfile.cfm&PageID=22754>. 15 Aralık 2013.
139. T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması - 2012. www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=95dd9280. 16 Aralık 2013.
140. Owens, J, Maxim,R, McGuinn M, Nobile C, Msall M, Alario A. Television viewing habits and sleep disturbance in school children. *Pediatrics*, 1999, 104: e27.

EKLER

EK-1. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler
Adı Soyadı : Zühal ALTINKILIÇ Doğum tarihi : 09.07.1985 Doğum yeri : Konya Medeni hali : Evli Uyruğu : T.C. Adres : Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. 25240 ERZURUM Tel : 0442 231 49 38 Faks : 0442 236 09 69 E-mail : zuhal_09_07_1985@hotmail.com
Eğitim
Lise : Konya Erbil Kuru Lisesi (2002) Lisans : Atatürk Üniversitesi Erzincan Sağlık Yüksekokulu (2003-2007) Yüksek lisans : Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (2012-2014) Doktora :
Yabancı Dil Bilgisi
İngilizce :
Üye Olunan Mesleki Kuruluşlar
İlgi Alanları ve Hobiler

EK-2. Anket Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Çocuğunuzun televizyondan etkilenme durumu ve sizin bu durumun farkında olup-olmadığınızı belirlemek amacı ile yapılan bu anketi içtenlikle doldurmanızı rica ediyorum. Verdiğiniz bilgiler sadece bu çalışma için kullanılacak ve size ait bilgiler başka kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır. Araştırmanın herhangi bir aşamasında çalışmadan kendi isteğinizle ayrılma hakkınız bulunmaktadır. Vereceğiniz bilgilerin sağlıklı çocuklar ve toplumların oluşturulmasında önemli olduğunu hatırlatır vereceğiniz katkılar için teşekkür ederim.

Zühal

ALTINKILIÇ

A- DEMOGRAFİK BİLGİLER

1) Kaç yaşındasınız?.....

2) Eğitim düzeyiniz nedir?

() Eğitimi yok () İlköğretim

() Lise () Üniversite

3) Ailenizin ekonomik düzeyini değerlendiriniz?

() Gelir giderden az

() Gelir gidere denk

() Gelir giderden fazla

4) Aile tipiniz nedir?

() Çekirdek aile () Geniş aile

5) Çalışıyor musunuz?

() Evet () Hayır

6) Kaç çocuğunuz var?

() 1 () 2 () 3 () 4 ve üzeri

7) 1-6 yaş arası çocuk sayısı ile yaşlarını ve cinsiyetlerini yazınız?

() 1 yaşı / cinsiyeti:

() 2 yaşı / cinsiyeti:

yaşı / cinsiyeti:

() 3 yaşı / cinsiyeti:

() 4 ve üzeri yaşı / cinsiyeti:

yaşı / cinsiyeti:

yaşı / cinsiyeti:

yaşı / cinsiyeti:

yaşı / cinsiyeti:

yaşı / cinsiyeti:

B- TELVİZYONUN ETKİLERİNE YÖNELİK ANNELERİN TUTUMLARINA İLİŞKİN BİLGİLER

8) Çocuğunuzun izlediği yayınlardan etkilendiğini düşünüyor musunuz?

() Evet

() Hayır

() Fikrim yok

9) Sizce televizyonda uygun olmayan içerikler özendirici bir şekilde yayınlanıyor mu?

() Evet

() Hayır

() Fikrim yok

10) Televizyon yayınlarının bilinçaltı mesajlar ilettiğine inanıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

() Fikrim yok

11) Televizyondaki bilinçaltı mesajların zamanla çocuğunuzun davranışlarını etkilediğini düşünüyor musunuz?

() Evet

() Hayır

() Fikrim yok

12) Uzun süre televizyon izlemenin çocuğunuzun fiziksel ve psikolojik gelişimine zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

() Evet

() Hayır

() Fikrim yok

13) Uzun süre televizyon izlemenin çocuğunuzun sosyal ve ahlaki gelişimine zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

() Evet

() Hayır

() Fikrim yok

14) Sizce televizyon programları çocuğunuzun kültürel gelişimini nasıl etkiliyor?

() Olumlu

() Olumsuz

() Fikrim yok

15) Uzun süreli ve kontrolsüz televizyon izlemenin çocukları duyarsız ve tepkisiz hale getirdiğine inanıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

() Fikrim yok

16) Televizyon yayınlarının aile içinde iletişimi ne yönde etkilediğini düşünüyor sunuz?

☐ Olumlu ☐ Olumsuz ☐ Fikrim yok

17) Sizce televizyon çocuğunuzun hayal dünyasını nasıl etkiliyor?

☐ Olumlu ☐ Olumsuz ☐ Fikrim yok

18) Televizyon karşısında konuşma ihtiyacı duymayan çocuğunuzun dil becerileri etkilendiğini düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Fikrim yok

19) Sizce televizyon reklamları çocuğunuzun yeme alışkanlığını hangi yönde etkiliyor?

☐ Olumlu ☐ Olumsuz ☐ Fikrim yok

20) Televizyon yayınlarında akıllı işaretlerin ne amaçla kullanıldığını biliyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen

C- TELVİZYONUN ETKİLERİNE YÖNELİK ANNELERİN DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN BİLGİLER

21) Çocuğunuzun odasında televizyon var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

22) Çocuğunuz televizyon izlerken yönlendiriyor musunuz?

☐ Evet, her zaman ☐ Hayır, hiçbir zaman ☐ Bazen

23) Çocuğunuz televizyonu sizin gözetiminizde mi izliyor?

☐ Evet, her zaman ☐ Hayır, hiçbir zaman ☐ Bazen

24) Çocuğunuz televizyon programlarını genellikle kiminle izler?

☐ Yalnız ☐ Kardeşleri ile ☐ Ailece

25) Televizyon izleme davranışınızın nedeni genellikle nedir?

☐ Eğitici-öğretici olması

☐ Eğlendirici olması

☐ Zaman geçirebilmek

26) Televizyon seçiminize aşağıdaki nedenlerden hangisi neden olmaktadır?

☐ Oyun oynayacak ortam olmadığı için

☐ Oyun akranı olmadığı için

☐ Televizyon izlemeyi çok sevdiği için

() İlgilenecek zaman bulamadığım için

() Çocuğu evde tutmanın ve zahmetsiz oyalamanın en kolay yolu olduğu için

() Yemek yedirmekte zorlandığım için

() Eğitici-öğretici olduğu için

27) Televizyonu bir ödöl-ceza aracı olarak kullanıyor musunuz?

() Evet, her zaman

() Hayır, hiçbir zaman

() Bazen

28) Televizyonda izlediği sahneleri açıklama gereği duyuyor musunuz?

() Evet, her zaman

() Hayır, hiçbir zaman

() Bazen

29) Televizyonda izlediği program bittikten sonra televizyonu kapatarak belirli bir sınırlama getiriyor musunuz?

() Evet, her zaman

() Hayır, hiçbir zaman

() Bazen

30) Herhangi bir iş ile meşgul iseniz televizyonu oyalama aracı olarak kullanıyor musunuz?

() Evet, her zaman

() Hayır, hiçbir zaman

() Bazen

31) Oyalamak amacı ile açtığınız televizyonda çocuğunuza programı rastgele mi seçiyor sunuz?

() Evet, her zaman

() Hayır, hiçbir zaman

() Bazen

32) Televizyon izlerken yayınlanan akıllı işaretlere göre hareket ediyor musunuz?

() Evet, her zaman

() Hayır, hiçbir zaman

() Bazen

33) İzlediğiniz yayınlarda şiddet, cinsellik ya da korku sahneleri olduğu zaman aşağıdakilerden hangisini ne yaparsınız?

() Kanal değiştirmek

() Çocuğu ortamdan uzaklaştırmak

() İzlemeye devam etme

() Diğer

34) Çocuğunuza yemek yedirmekte zorlandığınız durumlarda aracı olarak televizyonu kullanıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

35) Çocuğunuz istediği zaman kendisi televizyonu açabiliyor mu?

() Evet

() Hayır

D- ÇOCUKLARIN TELEVİZYON İZLEME DURUMLARINA İLİŞKİN BİLGİLER

36) Evinizde kaç adet televizyon mevcut?

☐ Yok ☐ 1 adet ☐ 2 adet ve üzeri

37) Çocuğunuz günde ortalama kaç saat televizyon izliyor?

☐ 1 saat ☐ 2 saat ☐ 3 saat ☐ 4 saat ve üzeri

38) Çocuğunuz günün en çok hangi saatlerinde televizyon izliyor?

☐ Sabah ☐ Öğle ☐ Akşam

39) Televizyon kaç yaşından itibaren çocuğunuzun ilgisini çekmeye başladı?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6

40) Televizyon açıldığı zaman çocuğunuzun çevreye olan ilgisi azalıyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

41) Televizyon çocuğunuzda davranış değişikliğine neden oluyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

42) Televizyon reklamları çocuğunuzun tüketiciliğe yönlendiriyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

43) Televizyonda en çok ne tür programlar çocuğunuzun dikkatini çekiyor?

☐ Reklamlar ☐ Çizgi filmler

☐ Müzik programları ☐ Dizi/film

☐ Belgesel ☐ Çocuk programları ☐ Diğer

44) Kavga, şiddet, gözyaşı içeren sahnelerin çocuğunuzda saldırgan kişiliğe eğilim göstermesine neden oluyor mu?

☐ Evet, her zaman ☐ Hayır, hiçbir zaman ☐ Bazen

45) En çok sevdiği film/çizgi film konuları nelerdir?

☐ Sihir/doğa üstü ☐ Savaş ☐ Eğitici ☐ Komedi ☐ Diğer

46) Çocuğunuz reklam izlemekten hoşlanıyor mu?

☐ Evet, her zaman ☐ Hayır, hiçbir zaman ☐ Bazen

47) Daha çok hangi tür reklamlar ilgisini çekiyor?

☐ Yiyecek ☐ İçecek ☐ Oyuncak ☐ Diğer

48) Genel olarak etkilendiği film/çizgi film kahramanlarının hangi yönü ilgisini çekiyor?

☐ Komik ☐ Hayali ☐ Güçlü ☐ Sihirli ☐ Hareketli ☐ Diğer

49) Çocuğunuz televizyon kahramanlarının hangi niteliklerinden etkileniyor?

☐ Davranış ☐ Konuşma şekli ☐ Jest ve mimikler ☐ Hiçbiri

50) Televizyon, boyama, resim çizme ve oyun oynama kategorileri sunulmuş olsa çocuğunuz hangisini seçerdi?

☐ Televizyon ☐ Boyama ☐ Resim çizme ☐ Oyun oynama

51) Çocuğunuz televizyon açıldığı zaman karşısında bir şeyler yeme isteği duyuyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

52. soruyu 51. sorunun cevabı evet ise cevaplayınız.

52) Çocuğunuzun televizyon açıldığı zaman karşısında bir şeyler yeme ihtiyacı daha çok hangi tarzda oluyor?

☐ Abur cubur ☐ Sebze - Meyve ☐ İçecek

53) Reklamlarda gördüğü sağlıksız besin öğelerini sizden talep ediyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

54) Çocuğunuz uzun süreli televizyon izlediği durumlarda aşağıdaki problemlerden hangisini yaşıyor?

☐ Gözlerde yaşarma ve ağrı

☐ Boyun ağrısı

☐ Sırt ağrısı

☐ Baş ağrısı

☐ Uyku problemleri

☐ Hiçbiri

EK-3. Etik Kurul Onayı

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

SAYI : 20369917-.05.03- 0/0

02 NİS 2013

KONU : Etik Kurul

Sayın: Zühal ALTINKILIÇ

Çocuk Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı Başkanlığı

Etik Kurul Bilimsel Araştırma ve Tez Başvurusu hakkında Etik Kurulunun almış olduğu 19.03.2013 tarih ve “2013.2.2/7” numaralı kararı ekte sunulmuştur

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Mustafa ATASOY
Sağlık Bilimleri Etik
Kurul Başkanı

EK: 1 Adet Karar

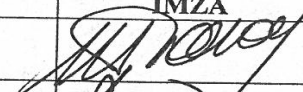
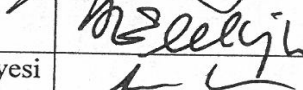
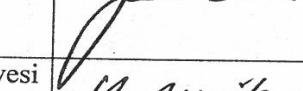
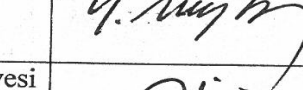
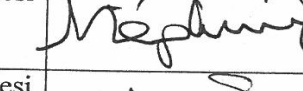
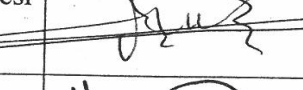
e-mail:sagbilenst@atauni.edu.tr
Harici Tlf : 0 442 - 236 09 70

Dahili Tlf : 0-442-231-4885-4886-4887-4895
Fax : 0-442 - 236 09 69

“2013.2.2/ 7 “SAĞLIK BİLİMLERİ ETİK KURUL KARARI 19.03.2013

2.2/7–Enstitümüz Çocuk Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zühal ALTINKILIÇ’ın “ Televizyon İzlemenin 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Annelerin Bilgi Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi ” tez konusu görüşüldü;

İlgilinin tez konusunun etik değerlere uygun olduğu mevcudun oybirliği ile, karar verildi.

ADI SOYADI	GÖREVİ	İMZA
Prof.Dr.Mustafa ATASOY	Sağlık Bilimleri Etik Kurul Başkanı	
Prof.Dr.Atila EROĞLU	Sağlık Bilimleri Etik Kurul Başkan yardımcısı	
Prof. Dr. Funda BAYINDIR	Sağlık Bilimleri Etik Kurul üyesi	
Prof.Dr.Yavuz Selim SAĞLAM	Sağlık Bilimleri Etik Kurul üyesi	
Prof. Dr. H. İnci GÜL	Sağlık Bilimleri Etik Kurul üyesi	
Prof.Dr..Mağfiret KAŞIKÇI,	Sağlık Bilimleri Etik Kurul üyesi	
Prof. Dr. Fikret ÇELEBİ	Sağlık Bilimleri Etik Kurul üyesi	
Prof.Dr.Mehmet YILDIZ,	Sağlık Bilimleri Etik Kurul ü	
Prof.Dr.Nesrin GÜRSAN	Sağlık Bilimleri Etik Kurul ü	

EK-4. Tez Çalışması İzin Yazısı

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Müdürlüğü
ERZURUM

SAYI: 20369917/72.00- *2095*
KONU: Tez Çalışması İzni

03.06.2013

**ÇOCUK SAĞLIĞI ve HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ
ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

İLGİ: Rektörlük Makamının 28.05.2013 tarih ve 88179374-1116-11333 sayılı yazı.

İlgi yazı gereği; Ana Bilim Dalınız Yüksek Lisans öğrencisi Zühal ALTINKILIÇ'ın Tez çalışmasını yapabilmesine ilişkin Rektörlük Makamının ilgi yazısı ektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Y. Yavuz Selim
Prof.Dr. Yavuz Selim SAĞLAM
Müdür

Eki: İlgili Yazı (2 Adet)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 88179374-1116

Konu : Tez Çalışması

28.05.2013 *011333

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz yüksek lisans öğrencilerinden Zühal ALTINKILIÇ'ın tez çalışması ile ilgili olarak Erzurum Valiliği Halk Sağlığı Müdürlüğünden alınan 14/05/2013 tarih ve 9085 yazı ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr.Ömer İrfan KÜFREVİOĞLU
Rektör Yardımcısı

Eki:1

*Öğr. İst.
İlgili Birime
29.05.2013
Yn*

Atatürk Üniversitesi Merkez Yerleşkesi 25240 ERZURUM
Telefon: (0442) 2311601-2311343 (Büro) Faks: (0442) 2361916
e-posta: odaire@atauni.edu.tr

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	
EVRAK KAYIT	
Tarih :	28 MAY 2013
Sayı :	
Dosya :	1520/012

Sayı : 57366419 9085
Konu : Tez Çalışması

14 Mayıs 2013

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 22.04.2013 tarih ve 8822 sayılı yazısınız.

İlgi tarih ve sayılı yazınız gereği, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Zühal ALTINKILIÇ'ın "Televizyon İzlemenin 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerine Yönelik Annelerin Bilgi Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi" konulu tez çalışmasına esas teşkil edecek anket uygulamasını Horasan ve Farabi Aile Sağlığı Merkezlerinde yapması hususundaki talebiniz Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinize rica ederim.

Dr. Cumhur Hakkı ÇANKAYA
Yalı a.
Halk Sağlığı Müdürü

Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı		
KAYIT	Tarih	21.05.2013
	Sayı	1259
HAVALE	Gereği	✓
	Bilgi	
	İmza	1116

EK-5. Tez Savunma Sınavı Tutanağı

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

(Tez başlığı değişiklik önerisi olanlar için)

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı ve Soyadı : Zühal ALTINKILIÇ

Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hava ÖZKAN

Programı (Fakülte/Y.Okul) : HEMŞİRELİK

Ortak Danışman :

: ÇOCUK SAĞLIĞI VE

Anabilim Dalı : HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ

ANABİLİM DALI

Tezin Türü : ☒ Y. Lisans ☐ Doktora

Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 09/01/2014 ve 082 sayılı kararıyla oluşturulan tez savunma sınavı jürisi, **TELEVİZYON İZLEMENİN 1-6 YAŞ ÇOCUK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNE YÖNELİK ANNELERİN BİLGİ TUTUM VE DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ** başlıklı yüksek lisans tezini incelemiş ve adayı 17/01/2014 tarihinde, saat 10.00'da tez savunma sınavına tabi tutmuştur.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ:

☒ Jüri raporlarının tartışılması sonucunda başarıyla savunulan tezin **KABUL EDİLMESİNE**,

☐ Jüri raporlarının tartışılması sonucunda, ay ek süre verilerek tezin **DÜZELTİLMESİNE**,

☐ Jüri raporlarının tartışılması sonucunda tezin **REDDEDİLMESİNE**,

☒ ancak konu ve içeriği değişmeksizin tez başlığının **TELEVİZYON İZLEMENİN 1-6 YAŞ ÇOCUK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNE YÖNELİK ANNELERİN TUTUM VE DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ** olarak düzenlenmesine,

☒ OY BİRLİĞİ

☐ OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Tez Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Duygu ARIKAN	
Üye	Doç. Dr. Dilek KILIÇ	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Hava ÖZKAN	